

ԿԱԽԱՐԴՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՌԱՋ ԲԵՐԱԾ ՑԱԻԵՐԸ

եի

ԱՆՈՆՑ ԴԱՐՄԱՆԸ

ԸՆԳԼԱՆԱԲԻ
ԱՌՈՂԶԱՊԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ

ՏԻԳՐԱՆ Գ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԵՐԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1918

513

Պ - 23

513
7-23

19 AUG 2006

20 JUL 201

ԿԱԽԱՐԴՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՌԱՋ ԲԵՐԱԾ ՑԱԻԵՐԸ
ԵՒ
ԱՆՈՆՑ ԴԱՐՄԱՆԸ

ԸՆԳԶԱՆՈՒԲ
ԱՌՈՂԶԱՊԱՀՈՒԹԵՐՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ
ՏԻԳՐԱՆ Գ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԵՐԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
1918

17 JUL 2013

3357-87

Сергей Яковлевич

COPYRIGHT 1918

BY

D. K. BABIGIAN

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Կեղծիքն ու խաբերայութիւնը, նախապաշարումներ ու առասպելներ կախարդութեան սեւ արուեստին անբաժան ընկերներն եղած են՝ իր ամբողջ անցեալ հինգ հազար տարուայ պատմութեան ընթացքին: Այս երկարատեւ ժամանակամիջոցին երբեմն ճշմարիտ գրութիւններ լոյս տեսած են, բայց դժբաղդարար մարդկութեան ու արդարութեան դաւադիր թշնամիներն զանոնք կրկին ու կրկին այրելով իրականութեան հետքը ամբողջովին ջնջած են: Կախարդութիւնը, մարդկութեան մտաւորական ու ֆիզիքական առողջութեան հինգհազարամեայ թրջնամին, այսպէս զանազան կեղծուպատիր ձեւերու տակ իր դոյութիւնը շարունակելով՝ այսօր աւելի քան երբէք ապականած է ընդհանուր աշխարհը: Չ'կայ ազգ մը որ կախարդութենէ առաւել կամ նուազ ազդուած չ'ըլլայ. եւ բուն իսկ երկար ժամանակի միջոցին շատ մ'ազգեր անով ապաստեցած ու կործանած են: Ներկայիս ալ Գերմանիան ամբողջ աշխարհի դէմ միաժամանակ կախարդական պատերազմ մ'ալ կը մղէ, որը կարծես յամառարար որոշած է շարունակել մինչեւ Գերմաններ եւ Գերմաննեցուկներ աշխարհէս վերնան: Մանաւանդ անգլիտակից ու անկազմակերպ ազգերու ու ցեղերու համար ահագին պատուհաս մը դարձած է ան. այսօրուայ Ռուսիան միակ զոհն չէ Գերման Ստորերկրեայ Բանակին կողմէ կիրարկուած արտաքին-ներքին նենգ քաղաքականութեան եւ մտաւորական ու ֆի-

զիբախան ախտաւորման ու քայքայման համար ի գործ գրուած ոճրագործական եղանակներուն: Այնպէս որ՝ ներկայիս ազգ մը ուղիղ հիման վրայ զնելու համար նախապէս անհրաժեշտ է զայն թէ պաշտպանողական՝ ու թէ յարձակողական, կազմակերպեալ, թէ բնական եւ թէ անբնական միջոցներով պատասպարել նախապէս կախարդութեան ամէն մանրամասն գործունէութեան դէմ: Անդդիւոյ կամ Ամերիկայի իբր մեծ ազգ յաջողութեան գաղտնիքներէն կարեւորագոյնը այդ է եղած. այլ յետամնաց ազգեր ալ իրենց անյաջողութեան իբր կարեւոր հիմնակէտ մը կրնան մատնանշել իրենց կախարդութեան հանդէպ բռնած տղէտ, նախապաշարեալ, ու անկազամկերպ տրամադրութիւնը:

Ոմանք գուցէ անգիտակցօրէն փորձուին քննադատել մեր այս երկը՝ այլեւայլ ունայն պատճառներով: Ուստի հարկ է հոս կանխաւ զգուշացնել ընթերցողները՝ թէ դժբաղդարար ասկէ առաջ կախարդութեան մասին Հայերէն լեզուով ունէ իրական ու վստահելի հրատարակութիւն մը չէ եղած. թէ Հայեր մաքուր բնական ազգ մ'եղած են ու կախարդներ չունենալով՝ կախարդութեան վրայ ալ ցարդ ունէ ստոյգ գիտակցութիւն չեն գոյացուցած, թէ կախարդութիւնը մինչեւ գրքիս հրատարակուելը Հայերուս համար ամէնաթագուն արուեստ մը մնացած է — այնպէս որ, այն որ կը յաւակնի հեղինակը քննադատել՝ պէտք է նախապէս ուշադրութեամբ կարդայ ու ըմբռնէ թէ կախարդութիւնը իր իսկութեան մէջ ի՞նչ է, որպէսզի այնուհետեւ կարենայ զազախար մը կազմել թէ ինչի՞ վրայ կը խօսի:

Կախարդութիւնը, ինչպէս ըսի, այսօր աւելի աշխարհականացած է քան երբէք. բայց պէտք է զիտել որ անոր կեղծիքներն ալ աւելի զարգացած են, այնպէս որ հարիւրաւոր տարբեր անուններու ու ձեւերու տակ — ինչպէս՝ Դելէփաթհի, Հիփնօթիզմ կամ Քնէածութիւն, Մակնէզիզմ, Մտայառութիւն, Ողկուլ-Ողկահարձութիւն, Մեսմերականութիւն, Օկուլտ-զիկ զիտութիւններ, Սեւ Արուեստներ, Մեռելահարցութիւն, Բաղդահարցութիւն, Վհուկութիւն, Մոդութիւն, Հմայութիւն, Անտեսանելի Արուեստներ, Մտաթելադրութիւն, Մտային կամ Գաղտնի կամ Եղեռնական Լրտեսութիւն, եւայլն, եւայլն, — կայ ու կը մնայ միայն մէկ իսկական գաղտնիք՝ կախարդութիւն: Ներկայիս դժուար է գտնել անհատ մը, որուն կեանքը կախարդութեան ազդեցութիւններէն ամբողջովին զերծ ըլլայ. հետեւաբար ամէն անհատ պէտք ունի զայն զգուշութեամբ սերտելու: Ոմանք գուցէ առարկեն որ այսպիսի անբնական կամ անորմալ խնդիր մը զննելը մարդուց պարզ ու բնական խորհելակերպին տարօրինակ երեւնայ: Իրական է որ եթէ գաղտնիքը ըսկիզբէն պարզուած ըլլար իր իսկութեան մէջ՝ այլեւս ունէ դժուարութիւն պիտի չ, մնար. բայց, դժբաղդարար, ինչպէս վերը յիշեցինք, անցեալին մէջ խնդիրը իր պարզ ու իրական վիճակին մէջ հասարակութեան ներկայացնող զիրք մը չենք ունեցած, եւ մի քանի կտոր գրքերն ալ որ ցարդ Հայերէնով հրատարակ ելած են՝ փոխանակ իրականութիւնը շօշափելու, կախարդութեան շուրջ մութ նախապաշարումներու, կեղծիքներու, ու առասպելներու արտայայտումը եղած են, գուցէ անգիտակ-

ցարար :

Գոհ սրտով կուզամ յայտարարել որ այսօր այլ եւս ամէն ինչ պարզ ու յստակ է — կախարդութիւնն է գրեթէ այնքան զիւրըմբռնելի ու այնքան անվըրկաբէլ, որքան անթել հեռագրի գիւտը : Միակ գաղտնիքը այն է, որ կախարդութիւնը ելեֆտրակա-նութիւն է — անքել մտային կամ ներվային ելեֆտրակալնութիւն, ու մասնաւորաբար անով չարիք կամ ոճիր գործելու արուեստը : Մտային էլեքտրականութեան իրական անուունն է Նիւր Ելեկտրոն՝ այսինքն Ներվային Ելեքտրականութիւն : Նիւրե-լեկտրօնը կը գործածուի միայն երկու ուղղութիւն-ներով՝ բարի ու չար, օգտակար եւ վնասակար, բու-ժիչ ու կործանիչ — դրական ու բացասական : Բա-ցասական Նիւրելեկտրոնն է որ սկիզբէն ի վեր ճանչցուած է կախարդութիւն անունով : Դրական Նիւրելեկտրոնն ալ ներկայիս չատ մ'անուններով կը ճանչցուի, բայց հասարակօրէն կը կոչուի Մագ-նիդիզմ կամ մտամագնիսականութիւն : Հայերէն կախարդ բառը նորայեցերէն հասաֆ բառէն առնը-ւած է : Անթել հեռագրին ու Նիւրելեկտրոնին հիմ-նական տարբերութիւնը այն է որ առաջինը առար-կայական ելեքտրականութիւն է, այսինքն քանի մը տարբեր առարկաներէ շինուած ելեկտրական մե-քենայ մ'է . իսկ վերջինը մարդկային ելեքտրակա-նութիւն է, բուն իսկ մարդու մը աչքերուն ու ա-նոնց ետեւ գտնուող ներքին ներվային գործարան-ներուն ելեքտրական մեքենան է : Սակայն անթել հե-ռագրերը դեռ քանիմը տարիներու արտադրութիւն է, մինչդեռ Նիւրելեկտրօնը հինգ հազար տարիներու միջոցին գործածուելով ու զարգանալով ահա-

զին գործունէութեան աշխարհ մ'ստեղծած է, ու բազմաառարար ունի հազարապատիկ առաւելու-թիւն իր անուկայական սահմանին մէջ : Ասոնց երկուքն ալ առանց թելի կամ օդային թելով մը երկվայրկեանօրէն կը հաղորդակցին օդին մէջէն ու անորոշ հեռաւորութեամբ . անթելը իբր առարկայ կը հաղորդակցի ուրիշ անթել կայանի մը հետ, մինչ Մտային Անթելը առարկայի չ'կրնար թափան-ցել՝ այլ ուրիշ կենդանիի մը կամ մարդու մը ներ-վային մասերուն—պէտք է զանազանել որ ուրիշ ան-հատի մը մանաւանդ աչքերը մտային գործիչին հա-մար կը ծառայեն իբր ստացողական կայան : Անթելը լոկ նախորոշ վայրկենական կէտերու ու կոտորուած գծերու հաղորդակցութիւններ կրնայ զրկել զի-մացի կայանին ու ցարգ անկէ աւելի ոչինչ . Մտային Անթելը կրնայ զրկել ուղղակի հաղորդակցութիւն-ներ սեւէ լեզուով, նոյնպէս մտային միլիոնաւոր ազդեցութիւններ, պատկերներ, ու ջղային կամ ֆի-զիքական ազդեցութիւններ : Նիւրելեկտրօնը ունի նաեւ զիմացինէն քաշելու ու ծծելու ահագին զօրու-թիւն, մինչ Անթելը չ'կրնար զիմացի կայանէն քա-շել . առաջինը միայն կը ներդրծէ միաժամանակ մէկ անհատի վրայ, իսկ վերջինը կրնայ գործել քա-նի մը կայաններու վրայ միանգամայն : Կախարդու-թիւնը միայն հաղորդակցութիւն չէ, այլ գաղտնի ու ոճրագործ գէնք մը մարդուս մտքին ու ֆիզիքին մանրամասն վիճակներուն ընդգէմ : Անթելին զի-մացի կայանը եթէ չ'ուզէ կրնայ հաղորդակցութիւ-նը գոցել . բայց կախարդութիւնը իր հաղորդակ-ցութիւնը հաստատելէ վերջ, զիմացի անհատին ա-ռանց զիտնալուն կամ անոր կամքին ամբողջովին

հակառակ, իր գործունէութիւնը կրնայ շարունակել անորոշ ու երկարատեւ ժամանակի համար, ենթակային աչքերուն, ականջներուն, գլխին, ողնուղեղին, սրտին, սեռային գործարաններուն, մէջքի ջրային կեղերոններուն, թեւերուն ու ծունդերուն ջղերուն, եւ այլ մասերուն ունէ մէկին կամ մի քանիսին եւ կամ ամբողջին վրայ ձգելով եղեռնական ճնշիչ, տկարացուցիչ, ծծող, ախտաւորող, եւ մինչիսկ մահացուցիչ ազդեցութիւն: Մօտակայ շրջանակներու մէջ կախարդը եւ կախարդութիւնը իր մէթոտներու եւ կարեկիտութիւններու՝ զանազանութիւններով ոճիրի ու եղեռնի ահագին ու ընդարձակ գործունէութեան աշխարհ մ'ունի:

Մեր ընթերցողներէն ոմանք պիտի հարցնեն թէ ուրեմն ինչո՞ւ ամէն մարդ ալ կախարդութիւն չ'կըրնար ընել, քանի որ ամէն անհատ ալ իր գլխին մէջ ու աչքերուն ետին Ներվային Ելեքտրականութեան մեքենայ մ'ունի: Սխալ չէ. ամէն մարդ ալ ունի այդ մեքենան ու ամէն մարդ ալ կրնայ կախարդութիւն ընել, եթէ իր տեսողական ելեքտրական մեքենան այդ ուղղութեամբ սկիզբէն մշակէ. խնդիրը միայն այդ մեքենան գործնական գործածութեան մէջ դնելն է: Եթէ ամէն մարդ իր տեսողական գործարանները ելեքտրական գործօն մեքենայի մը չէ վերածած՝ բնական է որ Ներվային Ելեքտրականութիւն արտադրելը իրեն տարօրինակ ու անհաւատալի պիտի թուի: Անթեւ հեռագիրն ալ հասարակութեան առջեւ ապացուցուելէն ու ցուցադրուելէն առաջ անհաւատալի կը թուէր. բայց այժմ այն որ ելեքտրականութենէ կը հասկնայ, ատկէ աւելի պարզ բան մը չ'կրնար երեւակայել: Ուրեմն, կա-

խարդները դարձո՞ց կ'երթան կախարդութիւն սորվելու համար. ընդհանրապէս կախարդներու մեծ մասին ծնողքը, արիւնը, ու սերունդը կախարդ են, ու իրենք պզտիկուց գաղտնի կերպով կը սորվին զայն իրենց ծնողքէն կամ ազգականներէն — օրինակի համար Հրէաները, որոնք ամբողջ ցեղով կախարդ են. անոնք որ իրենց ծնողքէն կամ ազգականներէն չեն սորվիր, գիտցողներու անձնական ու ելեքտրական առաջնորդութեամբ կ'ուսանին զայն. ու ասոնց առաջին պայմանը բերանացի, գրաւոր, կամ ունէ արտաքին նշան կամ խոստովանութիւն չ'տալն է, որպէսզի չ'ըլլայ թէ իրենց գաղտնիքը երեւան ելլէ, գլխաւորաբար անոր համար որ իրենց կախարդութիւն ընելը ուրիշի մը չ'ընելէն կախեալ է: Ես Գերման Հրէայ մը տեսայ որը շատ ճարպիկ ու ոճրագործ կախարդ մ'էր, եւ որը, յամառօրէն կը պնդէր թէ եթէ ես կրնայի ապացուցանել կախարդութեան մէկ-հարիւրերորդ մասն անգամ՝ ինք ինձ մէկ միլիոն տոլար կ'տար: Չ'կայ աշխարհիս մէջ աւելի մեծ ոճիր մը քան կախարդութիւն. բայց կարծես աւելի մեծ ոճիր մ'ալ որ կախարդութեան կ'ընկերանայ՝ եղեռնական սուտերու արուեստն է, որով կախարդները կախարդութեան գոյութիւնը չգոյութեան քօլին տակ կը պահեն ու իրենց սեւ արուեստները ձեւակ կերպարանքներու տակ կը ծածկեն ու հրապարակի վրայ անոր մասին կը խօսին ու կը գրեն ամէն բան բայց իրողութիւնը: Հոս պէտք է շեշտել որ, մենք կախարդութիւն չէ որ կը սորվեցնենք, թէեւ երբէք չենք հակառակիր ունէ Հայու մը Մտային կամ Ներվային Ելեքտրականութիւն գործածել սորվելուն:

Բայց Նիւրբերգիտրօն սորվելէ առաջ մինչիսկ ամէնապահանգէր մ'ունինք կատարելու. ինքզինքնիս կը գտնենք ահագին թագուն ու անտեսանելի սպառնալիքի մ'առջև. պէտք է աչքերնիս բանանք ու տեսնենք թէ ի՞նչ է այդ սպառնալիքը եւ թէ ի՞նչ կրնանք ընել զայն յաղթելու կամ հիմնապէս ջախջախելու համար: Հետեւաբար, երբ կը վերլուծենք կախարչին ելեքտրական մեքենան, մեր նպատակն է հիմնապէս պարզել իրողութիւնը իր իսկական վիճակին մէջ ու անով պատրաստել զմեզ պաշտպանողական ու յարձակողական առողջ դիրքի մը համար: Տըզիտութիւնը ամէնազլխաւոր պատճառն է սոյն աղէտին ուստի պէտք ունինք առողջ, ճշմարիտ գիտակցութեան: Անոնք որոնք իրենց նախապաշարեալ ու տղէտ գաղափարով չեն հաւատար թէ կախարչութիւնը կայ ու անընդհատ կը գործէ իրր ծածուկ սպառնալիք մը իրենց կեանքին ու գործունէութեան դէմ՝ անոնք կը դիմեն դէպի իրենց գերեզմանը. որովհետեւ նախապէս կախարչութեան չհաւատալով՝ կախարչը պատժելու, արգելելու, եւ կամ սպանելու ալ չեն հաւատար: Երբ քու թշնամիդ քեզ կը մօտենայ ու դուն չես տեսներ, քեզ կը զարնէ ու դուն չես արգելեր — բնականաբար նա քեզ կը մեռցնէ. կախարչը ճիշդ այդպէս կը շարժի. ան կ'ուզէ իր կախարչական գէնքով քեզ սպանել, բայց ան միանգամայն կ'ուզէ անվրաս փախուստ տալ, որպէսզի իր զէնքը յաւիտեան գործածէ. կախարչը Յաւիտեանական Մարդասպանն է. եւ անոր փախուստի ամենաառաջին միջոցը քու անոր ոճրագործ գոյութեան չհաւատալը է: Ըսելէ որ կախարչութեան գոյութեան վրայ կասկածողը ու

հակահախարչական պաշտպանողական ու յարձակողական միջոցներու չդիմողը կրնակի մեծ ոճիր մը կը գործէ բուն իսկ իր անձին ու իրեններուն դէմ: Վերջապէս՝ թէեւ կախարչութեան դէմ կախարչութիւն գործածելը յաճախ Անգղիոյ նման մեծ ազգի մը սկզբունքը եղած է, մենք Հայերս գոնէ մինչեւ նոյնօրինակ սկզբունք մը գործնականացնելը մեծապէս պէտք ունինք մեր ներկայ կարողութեան սահմանին մէջ գտնող բնական միջոցներու կիրարկման:

Կախարչութեան շուրջ յօրինուած նախապաշարումներու ամբողջ աշխարհ մը կայ, որ մտային ու ֆիզիքական առողջապահութեան հետ սերտ յարաբերութիւն ունի. անցեալ դարերու միջոցին գոյութիւն ունեցան հազարաւոր մուլթ, հին, ու վերջին ծայր տղէտ նախապաշարումներ. ներկայիս ալ կան աւելի զարգացեալ նախապաշարումներ, որոնք աւելի վտանգաւոր կը դանձան: Հայ կեանքին մէջ մուտ դտնող նախապաշարումները գլխաւորաբար երեք մասի կը բաժնուին — մեկնողական, բուժողական, ու կրօնական: Կրօնական նախապաշարումները շատ ընդարձակ ըլլալուն, առանձին հատորով մը միայն կարելի է վերլուծել: Երազի, բազգի, ու վիճակի նայելու տարբեր տարբեր մէթոտներ կը պատկանին մեկնողական նախապաշարումներու բաժնին: Կախարչներ այս մէթոտներով մարդկութեան ճակատագրին հետ խաղալու ամէնավտանգաւոր հակումներ ստեղծած են սկիզբէն իվեր: Կան բնական երազներ, որոնք բնական հոգեբանական զգայութիւններու հետեւանքն են. միւս կողմէն անբնական երազներն ալ կախարչներու մարդոց աչքե-

րուն վրայ նետած տեսիլներն են — երկուքն ալ ամբողջովին անկախ ոչ թէ միայն իրական արտաքին աշխարհի գործերէն՝ այլ մինչիսկ ամբողջովին անկախ մարդուս իրական խորհուրդներէն: Հողերանական ամբողջական վերլուծում մ'ընելու հոս առիթը չունիմ. բայց անոնց համար, որոնք մանաւանդ կախարդական ազդեցութիւններու տակ դեռ երազին իրականութեան կը հաւատան՝ ես պիտի ջանամ երկու համառօտ օրինակներ յիշել: Գեռ անցեալ օրերը, բարեկամի մը հանդիպեցայ, որ ինձ պատմեց թէ՛ ինք նոյն գիշերը գէշ երազ մը տեսած էր, որուն իրը հետեւանք միեւնոյն առտուն, երբ, նոր գործի մը դացած էր՝ մինչեւ կէս օր գործելէ վերջ գործարանէն դուրս վռնտուած էր: Նախապէս տեղեակ ըլլալով սոյն երիտասարդին պարագաներուն՝ արդէն գիտէի որ ինքը շատ մը կախարդական ազդեցութիւններու ենթակայ կ'ըլլար ու թէ մտաւորապէս եւ թէ ֆիզիքապէս շատ անդամ կը տառապէր: Իր միջավայրը Հրէայ, Գերման, ու Այրիշ կախարդներով լեցուն էր, հետեւաբար մեր հայրենակիցը մեղադրելի չէր. իր բնակած սենեակին ճիշդ տակ կը բնակէր Գերման-Այրիշ ընտանիք մը, որոնց մեծ աղջիկը ամէնապէս կախարդ սատանայ մ'էր: Հետապնդելով ես տեղեկացայ որ միեւնոյն կախարդուհին նախորդ օրը մեր հայրենակցին կախարդութեամբ հետեւելով՝ գտած էր անոր աչքերէն, թէ որտեղ գործի գացեր էր. ճիշդ նոյն օրը կախարդութեամբ լուր ղրկելով այդ գործարանին Գերման Պօսին, թէ մեր Հայ երիտասարդը Հայ ըլլալուն համար պէտք էր պատեհութիւն չ'տալ ու անմիջապէս յուսախար ընել, նոյն գիշերն

իսկ ամէնազէշ երազ մը ձգած էր կախարդութեամբ երիտասարդին աչքերուն վրայ. եւ դեռ առտուն ալ անոր միտքը կախարդելով հաւատացուցած էր, որ իր գործը պիտի չ'յաջողի, որովհետեւ գէշ երազ տեսած էր: Հետեւաբար յաջորդ օրը ան գործէն վըռնտուեցաւ. Գերման կախարդ լրտեսութեան պատճառաւ: Եւ այս խեղճ երիտասարդը դեռ կը պնդէր, թէ իր երազը իրականացած էր ու ջերմօրէն կ'փորէր երազի մեկնողական նախապաշարման: Կ'ուզեմ երկրորդ օրինակ մ'ալ յիշել աւելի ծանր պարագայի մը մասին: Բարեկամ մը երազ տեսաւ որ իր եղբայրը, որ հեռուոր քաղաք մը կը բնակէր, մեծ վտանգի մը ենթարկուած է. յաջորդ օրը հեռագիր մ'ստացաւ որ եղբայրը մեռած էր: Բարեկամս կը պնդէր թէ՛ թէեւ մեծ դժբաղդութիւն մը պատահած էր՝ իր նախագուշակ երազը հրաշալի իրողութիւն մը դարձած էր: Բայց հրաշքներու ամէնէ մեծն ալ զիս վայրկեան մ'իսկ շիտթել չէր կարող: Իրողութիւնը իսկոյն պարզուեցաւ. բարեկամս կախարդ չ'ըմանակի մը մէջ կ'սպրէր եւ կախարդները գիտէին բուն իսկ իր մտքէն իր անձնական ամէն գաղտնիքներն ու մինչիսկ իր հեռուոր ազգականին մասին նոյն միջավայրին մէջ բնակող կախարդներէն լուր կ'առնէին, որովհետեւ իր ազգականն ալ դժբաղդաբար գէշ կախարդներու մահացուցիչ ոճրագործութիւններուն զոհ գացած էր. եւ բուն իսկ սա վերջինին մահուան իրիկունս, վայրկեանապէս միւս քաղաքի կախարդները լուր ղրկած էին տեղական կախարդներուն, այնպէս որ նոյն գիշերը բարեկամիս վրայ գործող կախարդը նոյն ուղղութեամբ գէշ երազ մը ձգած էր անոր աչքերուն վրայ. այդ էր ամբողջ

գաղտնիքը: Պիտի հարցուի թէ կախարդները ի՞նչ կը շահին այսպիսի շարագործ հնարքներով: Մարդկութեան մտաւորականը երազներու հաւատ ընծայելուն պէս կը կորսնցնէ իր իրապաշտ կարողութիւնները, կ'ստորնանայ, ու ըստ այնմ կը դառնայ կոյր ու ապիկար գործիք մը կախարդներու ու սատանաներու բազմատեսակ մտային ու ֆիզիքական հալածանքներուն—մարդկութեան իսկական առողջ մտաւորականութիւնը ու բնական տրամաբանութիւնը քայքայելը կախարդութեան դարաւոր հետապնդումն է. անոր ամենամեծ շահերէն մին այդ է. մարդկութիւնը հազարաւոր տարիներ խաւարին մէջ խարխալեցնող սատանաներու թաղաւորութեան ամէնամեծ աւերը ընդհանուր մարդկութեան մտաւորականութեան վրայ կոխկռտելու մէջ կայացած է: Մեկնողական նախապաշարման բազդ նայելու գաղտնիքն ալ ամէնահին ժամանակներէ մնացած տգէտ սովորութիւն մ'է, որը տեսակ տեսակ նոր կերպարանքներու տակ դեռ այսօր ալ կը շարունակուի մինչիսկ ամէնալուսաւոր երկիրներու մէջ: Տեսած եմ հայրենակիցներ, որոնց միտքը ապշեցեալ դրութեան մէջ կը գտնուէր Հիւնօթիստներու ու Բալմիսթներու տուած իրական մեկնութիւններու առթիւ: Իրականութիւնը պարզօր, գաղտնիքներ կարգացող, միտք ընթերցող կարող դերակատարներ շատ կան մինչիսկ Ամերիկայի գարգացած քաղաքներուն մէջ — չիլիլիով անչուշտ շատ մը կեղծ, խարերայ, ու նախապաշարեալ ֆաբրիկներ—, որոնք քուն իսկ քու մտքէդ մտելեքտրականական միջոցներով կրնան հասկնալ քու գաղտնիքներդ ու

գանոնք քեզի ծախել փոքր դումարի մը փոխարէն. երբեմն ալ անոնք շրջակայ կախարդներու հետ կանխաւ յարաբերութիւն հաստատած ըլլալով, իրենց քով մտնելուդ պէս քու ամէն գաղտնիքներդ, ինչպէս որ առաջուց կախարդներէ լրտեսուած են, այնպէս կը դնեն քու առջեւ: Ասոնք միտքդ աւելի եւս նախապաշարելու համար ձեռքերուդ դծերը կը կարգան, հիփնոսական ձեռահպումներ կ'ընեն, միտիմներու հաղորդակցութեան կը դիմեն, հայելի կամ փայլուն առարկաներ կը գործածեն, եւայլն, եւայլն: Անցեալի իրական գուշակութիւններէն զատ սսոնք ապագայ գուշակութիւններ ալ կ'ընեն, որոնք իբր թէ իրական կը դառնան, որոնք նորէն կամ կախարդութեան եւ կամ մակնէդիզմի սահմանին մէջ կ'իշխան ու իրենց իրագործութիւնը վերոյիշեալ երազներուն իրականացման նմանութիւն մը կը կրեն, լաւ կամ գէշ: Բայց բազդ նայել տալու այս նորագոյն գիտական միջոցներն մինչիսկ նախապաշարումներու աշխարհը կը քաջալերեն, մարդոց մտքերը կը նախապաշարեն, ու հետեւաբար կախարդութիւնը յառաջ տանելու միջոցներ են որոնցմէ պէտք է խոյս տալ: Հոս նկատի առնելու է որ աւելի յաճախ կախարդները բազդ նայելու եւ մեկնութիւններ կատարելու համար մասնաւոր միտիմներ, կամ գիտակցօրէն իրենց համար գործող եւ կամ անգիտակցօրէն իրենց գաբդիքներուն ենթարկուող անհատներ կը դրկեն ամէն տեղ վերոյիշեալ ուղղութեամբ գործելու. ասոնցմէ շատերը այդ գործը իրենց արհեստ ըրած են ու այդ կերպով շարունակական առեւտուր կ'ընեն: Վիճակի, օդային փոփոխումներու, աստղերու, եւայլն, նայելու

3357-87

բութիւնն ալ բաղդատաբար աւելի հին նախապա-
շարուած մ'է բուն իսկ կախարդներէն թելադրուած :
Մարդութեան յառաջդիմութեան շատ վնասակար
եղած են անոնք . մարդիկ այն ատեն յառաջդիմած
են , երբ իրենց ճակատագիրը իրենց ձեռքը առնելով
իրապաշտօրէն իրենց կեանքը բարւոքած են . յետա-
դիմութեան մեծ ազդակներէն մին եղած է վիճակի
նայելու տարբեր տարբեր սովորութիւններու գոր-
ծածութիւնը . զարմանք չէ որ կախարդները զայն
ամէն կերպով քաջալերած են : Երազի , բաղդի , ու
վիճակի նայելու կախարդական մեկնողական նա-
խապաշարումներու ամէնամեծ մասը սեռային , սի-
րային , ու ամուսնական խնդիրներու կը պատկանի :
Անշուշտ յայտնի է որ ամէն անհատ ալ սկիզբէն իր
մտքին մէջ կը կրէ շատ մը նախապաշարումներ հա-
կառակ սեռին հանդէպ՝ որոնք կախարդներ նա-
խապէս սերմանած են մթնոլորտին մէջ , եւ որոնք
մինչիսկ մուտ գտած են մեր նախորդներուն , մեզ
չըջապատող անհատներուն , ու մեր կարգացած
գրքերուն ու բովանդետներուն մէջ : Իրականութեան
մէջ ալ արդէն ամէն անհատ անպատճառ իր անձ-
նական բաժինը կ'ունենայ սեռային խնդիրներու
մէջ ուչ կամ կանուխ : Հետեւաբար , թէ նախապա-
շարումը եւ թէ իրականութիւնը ամէն անհատի հետ
ալ քիչ կամ շատ առնչութիւն ունենալուն համար
անշուշտ զարմանալի չ'իծուիր , թէ ինչո՞ւ կախարդ-
ներ , բաղդ-նայողներ , հմայողներ , եւայլն , ամէնէ
աւելի կը ծանրանան սեռային խնդիրներու վրայ ,
եւ կը ջանան յաճախ գուշակել ինչ որ արդէն ճշմա-
րիտ է ու կը պատահի ամէն անհատի : Կախարդներ
ունին շատ մը պատճառներ սեռային խնդիրներ ի-

րենց յաւիտենական նիւթ ընելուն համար . բաւ է
յիշել որ կախարդութեան ոճիւրը մարդոց մէջ քա-
ջալերելու ամէնանպաստաւոր պայմաններէն մին ալ
գուշակութեան այս արուեստը եղած է , որուն հա-
ւատացողներ իրենց ճակատագիրը կը ծախեն կա-
խարդներու թագաւորութեան , եւ այնպէս միջոց
կ'ստեղծեն , որպէսզի կախարդներ իրենց սուրբ ու
նուիրական մտքերուն , ֆիզիքներուն , ու անհատա-
կան գործերուն ձեռնմուխ ըլլան :

Կախարդութեան երեւան բերած բուժողական
նախապաշարումներու հին ձեւերն ալ բժշկական
դաստիարակութեան մեծաքայլ յառաջացման շը-
նորհիւ այսօր գրեթէ անհետացած ըլլալով՝ ներ-
կայիս ալ կախարդներ բժշկութեան մէջ սողոսկած
են նոր բայց աւելի եղեռնական մէթոտներով : Ա-
նոնք բուն իսկ իրենց կախարդ բժշկապետներու շը-
նորհիւ մինչիսկ յաջողած են սողոսկիլ բժշկական
դպրոցներու , բժշկական գրքերու , բժշկական վար-
ժութիւններու յատկացուած հիւանդանոցներու , ու
վերջապէս բժշկական գործնական կեանքի ամէն
մանրամասնութիւններուն մէջ : Այդ է պատճառը ,
ուրեմն՝ որ մինչիսկ Ամերիկայի մէջ հիւանդներու ,
ախտաւորածներու , տկարներու , ու ցաւազարներու
թիւը միշտ աւելցած է բժիշկներու թիւին յաւել-
ման ուղղակի համեմատութեամբ . իրօք , որքան
չատ բժիշկ կայ , այնքան ալ շատ հիւանդ կայ : Ան-
շուշտ ես չեմ կրնար մեղադրել կամ մինչիսկ չ'զնա-
հատել ուղղամիտ ու ողջախոհ բժիշկներ ու վիրա-
բուժներ , որոնք մարդկային ընդհանուր կենցաղին
մէջ երեւան բերած են մեծ յեղաշրջումի ու բար-
ւորման շրջան մը — բայց իմ գործնական փորձա-

ունեցանս միջոցին ես նկատած եմ որ բժշկութեան արուեստը առանց կախարդական ցաւերու եւ անոնց հիմնական ու բացարձակ դարմաններու գիտութեան շատ թերի մնացած է եւ մինչիսկ յաճախ ասագին պատուհաս մը դարձած է ընդհանուրին համար: Անոր համար է որ շատ մը հիւանդութիւններ որքան որ բժիշկը վստահեցնէ՝ երկար տարիներ ենթական կը տառապեցնեն, կամ բնաւ չեն բուժուիր եւ կամ մահուան պատճառ կ'ըլլան: Որովհետեւ երբ կախարդը անհատի մը արտաքինէն կը ներգործէ ոեւէ տկարութիւն, պարզ ու ակնյայտնի եղելութիւն մ'է, որ ամբողջ ղեղարանի ղեղերն ալ կլլելու ըլլայ՝ անոնցմէ բնաւ չ'օգտուելէն դատ, իր ներքին սխթման ալ պիտի վտանգէ: Եթէ ցաւը բնական կամ ներքին ցաւ մ'ըլլայ՝ տրամաբանական է որ տօքթօրին ղեղադրութիւնը կ'օգնէ. բայց եթէ ան անբնական կամ արտաքին կախարդական միջոցներու կիրարկման արդիւնք է, ի՞նչպէս կարելի է հիւանդը բուժել, կամ թէ-ինչպէս յաճախ կը պատահեթէ հիւանդը ներքին բնական ցաւ մ'ունի, որուն վրայ կախարդն ալ արտաքինէն գործելով զայն բռնական ու անբնական խառնուրդ մը կը դարձնէ՝ կարելի՞ է զայն բուժել առանց թէ ներքին ղեղային միջոցներով ու թէ արտաքին հակակախարդական դարմանումով: Բժիշկներու անգիտակ ու անկեղծ դասակարգը բնականաբար պիտի ջանայ սնդել որ, ինք կախարդութեան չ'հաւատար, թէ կախարդութիւնը հին դարերու նախապաշարում մ'է, թէ ամէն ցաւ կամ տկարութիւն ներքին իրական պատճառ մ'ունի՝ որը պէտք է ներսէն ղեղ տալով դարմանել — բնականաբար այսպիսի բժիշկներու հա-

մար այս գիրքը մեծ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ. եթէ իրենք չեն գիտեր թէ կախարդութիւն կայ ու մանաւանդ կախարդ շրջանակներու մէջ ցաւերու կարեւոր մասը անկէ յառաջ կուգայ՝ կը յուսանք թէ մեր այս ձեռնարկը իրենց համար շատ նպաստաւոր առիթ մը պիտի ընծայէ. եւ եթէ գրքին համառօտութեան պատճառաւ հոն կարելի չէ այս անգամ աւելի երկար մանրամասնութիւններ գրել՝ ես շատ ուրախութեամբ պիտի պատասխանեմ իրենց անհատական հարցումներուն: Խօսքս գլխաւորաբար Հայ բժիշկներու համար է, որոնցմէ շատերը արդէն ես անձնապէս կը ճանչնամ ու գիտեմ թէ իրենք որքան անկեղծ են՝ թէեւ կախարդութեան մասին անգիտակից: Գալով Ամերիկայի եւ ընդհանուր աշխարհի կախարդ ու խարդախ բժիշկներուն՝ որոնք մէկ կողմէն կախարդներու բանակներ կը վարձեն ու սատանաներու հետ սակարկութիւններ կ'ընեն իրենց մեծաքանակ յաճախորդ հիւանդներ արտադրելու եւ միւս կողմէն մարդոց կեանքն ու դրամը կողոպտելով աւազակութեամբ, ռճրագործութեամբ, մարդասպանութեամբ, ու խեղճերու արիւնը ծծելով իրենց թէ սատանայական ռճրագործ ոգիին մարդկութեան արիւնի ծարաւին յազուրդ կուտան եւ թէ փորերնին մամոնայով կը պարարտացնեն — անոնց ալ մասին թող սորվին իրականութիւնը անոնց որոնք դեռ փորձառութիւնը չեն ունեցած: Հոս կրկին պէտք է շեշտել որ այս դասակարգի բժիշկներուն մի կարեւոր մասը Գերմաններ, Հրէաներ, ու Այրիշներ են, որոնք կը պատկանին Գերման ստորերկրեայ բանակին: Շատ մը հիւանդանոցներ — մանաւանդ Նահանգային Հիւանդանոցներ — ալ կան

որոնք այս կախարդ դասակարգի բժիշկներով ու գործառուներով կը կառավարուին իբր եղեռնական սպանդանոցներ :

Գրքոյկէս մէջ ամփոփուած իրական ու գործնական փորձերը ու անոնց վերլուծումները զգուշութեամբ կարդացող մեր հայրենակիցները անշուշտ բնաւ պիտի չ'չիտթեն թէ կախարդին կամ կախարողութեան իսկական ինքնութիւնը ի՞նչ է, քանի որ կախարդներ նախ իրենց անձերուն եւ ապա իրենց գործածած կախարողութեան ծայտումին համար անխընայ կը յերկրեն զանազան կեղծ փոխանորդներ ու կեղծ ներկայացումներ : Կախարդները պէտք է զանազանել իրենց դաւադիր մտային ազդեցութիւններուն զոհ դացող կախարդուած անհատներէ, որոնք յաճախ հրապարակ կ'ելլեն տարբեր տարբեր կախարդական պատգամներ կատարելու : Ասոնցմէ ոմանք ինքզինքնին հիփնոթիզմի, քնէածութեան, կամ մակնէթիզմի կատարելագործեալ ուսուցիչներ կամ հեղինակութիւններ կը ներկայացնեն՝ մինչդեռ իրենք ոչ կարող են Մտային Ելեկտրականութիւն կիրարկել, ոչ ալ գիտեն թէ Մտային Ելեկտրականութիւնը իր օգտակար գործունէութեան մէջ կամ անոր ոճրագործական եղանակը, որ կախարողութիւն է, ի՞նչ է. իրենք լոկ կոյր գործիք մը կամ գործիքի մը գործիքը դարձած են՝ յաճախ առանց իրենց կասկածելուն : Ես անձնապէս տեսնուեցայ Հայու մը հետ, որ երկար ատենէ ի վեր հիփնոթիզմի կամ քնէածութեան կամ մտայնութեան արուեստը կը սորվեցնէր՝ թէ անձամբ եւ թէ գրքի միջոցաւ . իրեն հետ տեսակցելու պարագային, ան ինձ յայտնեց թէ՛ ինք իր արուեստը Նիւ Եորք գտնուող

դպրոցի մը մէջ ուսած ու վկայական ստացած էր . թէ ինք շատեր բուժած էր, շատերու ալ իր արուեստը սորվեցուցած էր . թէ մինչիսկ կրնար գաղտնիքներուդ թափանցել ու թելադրութիւններ ընել, եւ ալլն, եւ ալլն : Գործնական ըլլալու համար ես անմիջապէս առաջարկեցի որ իմ վրայ փորձէ իր կարողութիւնը . կէս ժամ ես կանգնեցայ իր հետ առանձին սենեակի մը մէջ, ու ինք դարձաւ ետեւս ու առջեւս, ձեռները շարժեց գլխիս շուրջ, բերանացի թելադրութիւններ ըրաւ աչքս բանալու, գոցելու, եւ ալլն . վերջապէս ինձ ըսաւ թէ՛ ես իր ազդեցութեան տակ ահա՛ քնացայ, ահա՛ քնացայ : Երբ իր գործունէութիւնը լմնցուց՝ հարցուցի թէ կըրցա՞ւ մազի չափ ազդել իմ վրայ — ան ապշած յայտարարեց որ չ'կըրցաւ : Անշուշտ երկու կողմէն ալ յիմարի դեր մ'էր որ կը կատարուէր — ուր ես կամաւորապէս ինքզինքս այդ ամէնաապուշ վիճակին ենթարկելու տրամադրած էի՝ լոկ փորձի համար : Դերակատարը նստաւ յուսահատ ու գիտակից իր կեղծ դերին մատնուելուն : Ան չէր գիտեր մինչիսկ թէ հիփնոթիզմը իրականութեան մէջ ի՞նչ է — լոկ կոյր ու յիմար գործիք մը դարձած էր կախարդներուն ու չէր զգար որ ինքը խղճալիօրէն խարուած էր եւ ինքն ալ փոխադարձօրէն կը խաբէր : Բնականաբար դպրոցին մէջ իրեն սորվեցուցած էին հիփնոթիզմի գազրելի կեղծիքն ու խաբեքայութիւնը — եւ ուրիշ ոչինչ . ինք ամբողջովին զուրկ էր Մտային Ելեկտրականութիւն կիրարկելու կարողութենէն ու անձամբ մազի չափ չէր կրնար ազդել : Պէտք է դիտել որ միակ գաղտնիքը աչքերուն ու անոնց ետին գտնուող գործարաններուն ելեկտրական գորութիւն

արտագրելն է — ու ձեռքերու գործածութիւնը, բերանացի թելադրութիւնները, եւ մտքէն ու աչքերէն դուրս գանուող ամէն տեսակ արտաքին բանաձեւ կամ զեղազիր բացարձակ կեղծիք ու խաբերայութիւն են: Երբեմն կախարդներ այս տեսակ Հիփնոթիսթի թելադրած պահուն, անոր թելադրութիւններուն համաձայն, ենթակային վրայ կը գործեն, ու ենթական այդ գորութիւնը կը վերադրէ Հիփնոթիսթին: Կախարդներ այդպէսով թէ Հիփնոթիսթը կը խաբեն եւ թէ ենթական, եւ թէ միւսնոյն ժամանակ ասոնցմով ալ տակաւին ուրիշներ կը խաբեն: Նոյնպէս հրանդարակին վրայ մեծ թուով գրքեր կան՝ Անգղիերէն, Փրանսերէն ու մինչիսկ քանի հատ ալ Հայերէն՝ որոնք միայն վերոյիշեալ գասակարգի կախարդներու կեղծ գերակատար-գործիքներուն վտանգաւոր արտագրութիւններն են: Կախարդուած գերակատարներու տեսակները այնքան շատ են որ հոս կարելի չէ մանրամասն յիշել: Հոս պէտք չէ զանց անել կախարդուած կրօնական կամ քաղաքական գերակատարներ, ինչպէս Բասրութինի գերը Թուսիոյ ներքին քայքայման, ինչպէս նաեւ սօցիալիստ ազանդին կործանարար գերը հոն եւ ամէն ազգի մէջ: Քանի մը այսպիսի գործիքներ ալ տեսած եմ, որոնք թէեւ անկեղծ են՝ կախարդութեան մասին վերջին ծայր տգէտ են, ու մինչիսկ կախարդներու ազդեցութեան տակ կը թելադրեն տարբեր տարբեր միջոցներ, մասնաւոր կախարդական ցաւերէ բուժուելու կամ մասնաւոր դադտնի խնդիրներ կարգադրելու համար. տակաւին ուրիշներ ալ գուշակութիւններ կ'ընեն, ոգիներու հետ յարաբերութեան մէջ կը մտնեն, սատանաներու հետ

սակարկութիւններ կ'ընեն, եւայլն եւայլն: Ասոնք բացարձակ կեղծիքներ են: Կախարդներ մարդիկ չահագործելու ու զանոնք իրենց զիւայլն քմահաճոյքներուն ստրուկ խաղալիքներ դարձնելու համար, այսպէս զիրենք հովանաւորող անհասաներ, գործիքներ, ու առարկաներ կը նշանակեն: Կախարդներ ոչ քէ միայն յաւիտեմական եղեռնական ոմրագործներ են, այլ նաեւ յաւիտեմական եղեռնական ստալիստներ: Կախարդներ անձնապէս արտաքինին մէջ ինքզինքնին իրենց ներքինին ճիշդ հակառակը կը ներկայացնեն եւ իրենց բերանով ալ կը խօսին զանազան եղեռնական սուտեր: Շատ կախարդներ քեզ կը կախարդեն ու մինչիսկ զքեզ կախարդ կը կոչեն, կը ստեն ու քեզ ստախօս կ'անուանեն, վրադ ոճիր կը գործեն ու զքեզ ոճրագործ կը ներկայացնեն: Ազջիկ կախարդներ, որոնք թուով ամէնէ շատ են, յաճախ քեզի կախարդութիւն ընելու պարագային, արտաքինէն սիրահարութիւն կը կեղծեն, սատանայօրէն կը գործեն ու հրեշտակ կը ձեւանան, արիւնդ կը ծծեն ու քու ամէնաբարեսիրտ բարեկամդ ըլլալ կը կեղծեն, եւայլն, եւայլն: Այսինքն՝ կախարդը, որքան ատեն որ մարդիկ տգէտ են ու բացարձակ միջոցներով ինքզինքնին չեն պաշտպաններ ու կրկին աչքերնին բանալով զիրենք չըջապատող կախարդները կամ Անտեսանելի Մարդասպանները տեսանելի դարձնելով. ու իբր կախարդներ զանազանելով չեն սպաներ եւ բնաջնջեր, կամ դոնէ անոնց դէմ սպաննացող զօրաւոր զիրք մը չեն բռներ, անոնք կը պահեն իրենց մարդկութեան վրայ ինքնակոչօրէն ստանձնած Յաւիտեմական Ոճրագործներու գերը, եւ ինչ ալ ընես, նորէն կը շարունակեն՝

հնազանդ իրենց յաւիտենական մարդկային քայքայումի օրէնքին — որով հինգ հազար տարիներէ ի վեր կը փառաւորուի Սատանաներու ու Դժոխքի Թագաւորութիւնը: Կախարդներու Եղեռնական, կեղծ, ու նենգ հետապնդումները, հետեւաբար, կը պատկանին իրենց ոտքին տակ թաւալող ու իրենց ստորին պայմաններուն գլուխ ծոռով մարդ-գերիներուն: Կեղծիքներու ու նախապաշարումներու վաղեմի հանգրուանը միանգամ ընդմիջտ կը ցնդի, երբ ճշմարտութիւնը հիմնովին կ'ենթարկուի ընդհանուրին զիտակցութեան: Այնպէս որ, կախարդութեան ու կախարդներու հիմնական գաղտնիքները ներկայ իրապաշտ զիտութեան փորձերուն համեմատ վերլուծելով ու պաշտպանողական ու յարձակողական հիմնական, բացարձակ ու գործնական մէթոտներու կիրարկումը ժողովրդականացնելով, մենք վստահ ենք որ կը կատարենք Դարաւոր Ոճիւրը իր կեղծիքներով ու նախապաշարումներով հիմնապէս թօթափելու ու իրապաշտ կեանքի նոր ու անվրիպելի պայմանները հաստատելու էական դեր մը:

ՏԻԳՐԱՆ Գ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Փետրուար, 1918
7771 Broadway,
Cleveland, Ohio

ԿԱԽԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՅԱՌԱՋ ԲԵՐԱԾ ՅԱԻԵՐԸ
ԵՒ ԱՆՈՆՅ ԴԱՐՄԱՆԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԳԼՈՒԽ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Կախարդութեան պատճառած հիւանդութիւններն ու տկարութիւնները այնքան յաճախադէպ եղած են Ամերիկայի մէջ — ինչպէս նաեւ Կովկասի, Կ. Պոլսոյ, Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի մէջ — որ Ամերիկահայ գաղութին ամէն մէկ անգամը պէտք է ամէն բանէ առաջ ուշադրութեամբ սերտէ այդ խընդիւրը ու գործադրէ պաշտպանողական միջոցներ: Նիւ Եորքէն մինչեւ Սան Փրանսիսքօ կախարդութենէ գերծ միջավայր մը կարելի չէ գտնել. միլիոններով կախարդներ գիշեր ցերեկ կը գործեն երկրին մէջ եւ ամէն կողմ. ու ընդհանրապէս երբեմն վայրեր այնքան վարակուած են կախարդութեամբ որ բուն իսկ այդ պատճառաւ Հայ գաղութը հոս ու հոն այլեւայլ հիւանդութիւններէ, ջղային տկարութիւններէ, եւ մտքի ու նկարագրի զանազան ախտերէ սոսկալիօրէն կը տառապի՝ մինչդեռ ոչ բժիշկ, ոչ դեղ, ոչ ալ զիտցուած առողջապահական միջոցներ կ'օգնեն: Ես անձնապէս տեսած եմ հայրենակիցներ, Միացեալ Նահանգներու մէջ ուր որ այցելած եմ, որոնք առաւել կամ նուազ չափով ենթակայ եղած են կա-

խարդական ախտերու, եւ ուր շատ մը բժիշկներ եւ դեղեր բնաւ չեն օգնած. գրքոյկիս մէջ թելադրուած հակակախարդական միջոցները անթերի գործադրողներ առանց բժիշկի ու դեղի անմիջապէս դարմանուած են ու գիտցած են շարունակել առողջ եւ առաքինի կեանք մը մեր այս ժամանակաւոր պանդխտավայրին մէջ: Կը ցաւիմ որ կարելի չէ հոս դնել լման ցանկը այն անձերուն եւ գաղութներուն, որոնց ես անձամբ պատահութիւնը ունեցած եմ այցելելու, եւ որոնք օգտուած ըլլալով յարմար առիթին կ'սպասեն յայտարարել զայն: Բայց միեւնոյն հայրենակիցներու դրդման վրայ, հարկ կը համարիմ հոս հրապարակաւ եւ համառօտարար հրատարակել ինչ որ հիմնապէս անհրաժեշտ է ամէնուն համար, նաեւ մէջ բերել քանի մը կարճ յանձնարարական վկայութիւններ միայն մի քանի պարզ պարագաներու մասին՝ Քլիվլենտ, Օհայօի Հայ գաղութի անձերէն:

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

1

Այս առթիւ կը թելադրեմ ամէն անոնց, որոնք իրենց առողջութեան արժէքը գիտեն՝ որ այլեւս հին մեթոտները անցեալին կը վերաբերին. պաղ ջուրը, լասթիկէ լաթը, կաշեկապը, ու բամբակը մեծ դեր մ'ունին կատարելու՝ գրաւելով արդիական դեղի ու դարմանի պաշտօնը: Անշուշտ ես կը յանձնարարեմ որ անոնք գործածուին Պրն. Պապիկեանի ցոյց տուած եղանակներով: Ես անձնապէս քանի Պրն. Պապիկեանի թելադրութեամբ պաղ ջուրով լուգանք կ'առնեմ, երեսուն փառուտ աւելցած եմ:

ԼԵՒՈՆ ԴԱԻԹԵԱՆ

7807 Broadway,
Cleveland, O.

2

Լման մէկ տարի ջրային տարօրինակ տկարուած թիւններէ կը տառապէի. սիրտս կամ կուրծքս կը տրոփէր շատ դէշ կերպով, կը ցաւէր ու կը խոստկոտէր. գլուխս շատ անհանգիստ կ'զգայի, ականջներս կը խօսային եւ ձայներ կը լսէի. ընդհանուր սիսթէմս ալ բաւական տկար կ'զգար: Շատ մը տարբեր բժիշկներու դիմեցի, որոնք զիս մասնաւոր գործիքներով քննեցին ու ցաւին տարբեր տարբեր ջրային տկարութեան անուաներ տուին, որոնք ես չէի հասկնար. զանազան դեղեր տուին ու ես գործածեցի, բայց ոեւէ օգուտ մը չ'տեսայ. վերջապէս հիւանդանոց զրկեցին զիս, ուր քանի մը շաբաթ մնա-

լէն վերջ, ելայ առանց օգտուելու. այսպէս, թէ
չարչարուեցայ եւ թէ տարի մը գործէս ետ մնացի
ու հարիւր յիսուենէն մինչեւ երկու հարիւր տալէր
ալ բժիշկի ու դեղի դրամ տուի — ամբողջը ի դուր:
Պրն. Պապիկեանը օր մը մեր բարեկամներուն տունը
եկաւ ու զիս հարցաքննելէ վերջ թելադրեց քանի
մը միջոցներ, որոնք ես անմիջապէս գործադրեցի ու
հինգ օրէն ամբողջովին առողջացայ: Գործածած մի-
ջոցներս ասոնք էին — օրը երեք անգամ պաղ բաղ-
նիք առի ու մարմնիս ազդուած մասերը ուժով շը-
փեցի. կուրծքիս վրայ հաստ օրաթերթ մը կապեցի՝
վերէն ու վարէն կաշի կապելով ամբոցնելով՝ որ-
պէսզի ծակ չ'մնայ, ականջներս ալ բամբակով լաւ
մը ամբարիակեցի. միայն հինգ օր այսպէս շարու-
նակեցի եւ ամբողջովին ապաքինեցայ:

Ես բացարձակ վստահութեամբ կը յանձնարա-
րեմ Պրն. Պապիկեանի դարմանումի միջոցները. եւ
եթէ ոեւէ մէկը կը փափաքի՝ պատրաստ եմ անձամբ
վկայելու:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳԻՈՍԵԱՆ
(Էֆէրէկցի)

2210 E. 9th St.,
Cleveland, O.

3

Բաւական ժամանակէ ի վեր ծունդերուս վրայ
տարօրինակ ու ճնշիչ ցաւ մը կ'զգայի, ցաւը երկ-
տորականօրէն վարէն վեր կը սողոսկէր ու կարծես
ծունդերուս վարի մասերը մէկ մէկ դամ կը զարնէ-
ին, ոտքերս չէի կրնար յառաջ տանիլ ու ծունդերս
մասամբ կը կծկէին ու կը կապկպէին: Օր մ'ալ երբ

նոյնը պատահեցաւ՝ Պրն. Պապիկեանը չորս հատ
կաշեկապեր կամ փոկեր բերելով՝ իւրաքանչիւր
ծունդիս վրայ երկու հատ, ճնշալօղէն վերն ու վա-
րը, ժիր մը կապեց. ես ըսի որ շատ ժիր չ'քաշէ,
բայց ան մտիկ չըրաւ ու ուժով մը կապեց, որմէ յե-
տոյ ծունդերս լաւացան ու նոյն բանը անգամ մ'ալ
չ'պատահեցաւ:

ՊԵՏՐՈՍ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

7525 Broadway
Cleveland, O.

4

Ես սոսկալի գլխացաւ կ'ունենայի ու երբեմն օ-
րերով կը պառկէի, բայց Պրն. Պապիկեանի թելա-
դրած եղանակով բամբակ ու ջուր գործածելով,
այժմ շատ լաւացայ:

ՏԻԿ. ԹԱԳՈՒՆԻ Տ. ԴԱԻԹԵԱՆ

7771 Broadway,
Cleveland, O.

5

Գերմանացի, Հրէայ, ու Այրիչ միջավայրի մը
մէջ կը բնակէի քանի մը տարիներէ ի վեր, ու ասոնց
կախարդ ըլլալը չ'գիտնալուս՝ կախարդութենէ եր-
կար տառապեցայ: Գիշերները ականջներս կը խօ-
սային ու երբեմն ալ ականջներս կը խոստկոտէին,
շատ անգամ գլուխս կը ցաւէր ու կ'ունենայի գլխու
պտոյտ. ընդհանուր ջղային տկարութիւն ունէի.
սիրտս ուժգին կը բարախէր. կախարդները ծունդե-
րէս ու թեւերէս ալ ուժս կը քաշէին դուրս. դիշեր-

ները աչքերուս առջեւ մերկ աղջիկներու պատկերներ կը նետէին ու սեռային այլեւայլ գրգռումներ ու հոսումներ կը պատճառէին, որոնք ընդհանուր առողջապահութեանս կը վնասէին. շատ անգամ հետս կարծես կը խօսէին. կախարդ մը Գերմաներէն թէ Հրէայերէն կը խօսէր, որը ես չէի հասկնար, միւսներն ալ Անգղիերէն ու Հայերէն կը խօսէին՝ ընդհանրապէս սեռային խնդիրներու շուրջ. ես շատ հոգ կ'ընէի, երբեմն ալ վախի ու սարսափի ազդեցութիւններով կ'այցելէին: Երկու անգամ բժիշկի դիմեցի բայց չօգտուեցայ. վերջապէս, Պրն. Պապիկեանին թելադրած միջոցները դործածելով, ամբողջովին առողջացայ:

ՍԵՐՈՒ ՊԱՂՏԱՍՍՐԵԱՆ

3735 E. 77th St.
Cleveland, O.

Տասը օր շարունակ դիշեր ցերեկ կը տանջուէի փորու խոստուկէ ու ջերմէ, որը բժիշկը Նիւմօնիա կոչեց. կերակուր չէի կրնար ուտել եւ փորս շատ պինդ էր. վրաս տաքութիւն կար, գրեթէ անզգայ, մարած ու նուաղած վիճակի մէջ էի. երկվայրկեանական բաղխումներով փորս կը խոստկոտէր, երկվայրկեանական ընդմիջումներով կը դարնէր: Տօքթօրը նայեցաւ, դեղ տուաւ, բայց բանի մը չ'ծառայեց: Պրն. Պապիկեանի թելադրութեամբ, այդ իրիկունը հաստ օրաթերթ մը կապեցի կուրծքս, յաջորդ առտու ոտքի ելայ բաւական լաւացած. յետոյ

պաղ բաղնիք առի ու փորս լաւ մը չիեցի, ականջներս ալ բամբակով լաւ մը խցեցի: Այսպէս՝ շաբաթ մը ամբողջովին ապաքինեցայ:

ԻՍԿԷՆՏԵՐ ՍԷՖԵՐԵԱՆ

8110 Seager St.,

7

Քանի մ'օր առաջ Պրն. Պապիկեանը հաւաքովի մը մէջ նստած՝ մեր տղայոց առողջապահական թելադրութիւններ կ'ընէր կախարդութենէ ու կախարդներէ զգուշանալու մասին ու մասնաւորաբար կը խրատէր մօտակայ անկիւնի Գերման-Այրիչ խոսուող ընտանիքի խանութը չ'մտնել, որպէսզի տղաքը չ'կախարդուին: Ես ալ դեռ կախարդութեան մասին բան մը չ'գիտնալուս, չ'հաւատալուս, այդ խանութէն առեւտուր ընելուս համար, նոյն կախարդներու ազդեցութեան տակ՝ ջանացի պաշտպանել վերոյիշեալ կախարդները, եւ ըսի ի մէջ այլոց՝ թէ յիշեալ ընտանիքին աղջիկները ճիշդ հրեշտակի կը նմանէին: Յաջորդ իրիկունը քանի մը ժամ քնանալէս վերջը, մէկէն ի մէկ արթնցայ որ ոտքէս մինչեւ գլուխս ջիղերս կծկեր ու կաթուածահարուելու չափ տկարացեր էին. ինքզինքս ի զուր ցնցել ջանացի. կախարդական զօրաւոր ճնշում մը կար վրաս ու այնպէս կը կարծէի թէ գլուխս պիտի ճայթէր, թաւալդրը անկողնէս վար ինկայ, ու գլուխը կտրտուած աքաղաղի նման տախտակամածին վրայ գլորեցայ. ճիշդ կաթուածի պէս ազդեր էին վրաս. ժամանակ մը այդպէս նուազ ու անզգայ վիճակի մէջ մ'նացի: Բարեբաղդաբար սենեկիս մէջ ընկեր մ'ունէի, որ ան-

միջապէս օգնութեան հասաւ, ջուր բերաւ, գլուխս
թրջեց ու շիեց, եւ ես ատոր վրայ ուշաթափուեցայ-
ընկերոջս օգնութեամբ լուացարան գացի ու գլուխս
պաղ ջրին տակ քանի մը վայրկեան բռնելով, ձեռ-
քերովս ալ լաւ մը շիեցի, յետոյ գլուխս լաթով մը
պինդ կապեցի, որով աչքերս բացուեցան եւ ուժս
վրաս եկաւ: Միւս օրը նորէն Պրն. Պապիկեանը տես-
նելու՝ ներողութիւն խնդրեցի: Պրն. Պապիկեան
վիճակս հասկնալէն վերջ կրկին միջոցներ թելադրեց
ու ես զանոնք գործադրելով ամբողջովին լաւացայ:

Ա.ԲՐԱՀԱՄ ՊԱՃԱԲՍՈՒՉԵԱՆ

7624 Osage St.,
Cleveland, O.

8

Ընդհանուր առողջութեան կախարչներէ պահ-
պանուած կարեւոր գաղտնիք մ'է ամէն Հայու հա-
մար:

Ես անձնապէս թէեւ շատ առողջ եմ՝ Պրն. Պա-
պիկեանի թելադրած միջոցներէն օգտուած եմ ու
կրցած եմ առողջապահական ապահով վիճակ մ'իւ-
րացնել:

Մեր հայրենակիցներուն սրտանց կը յանձնարա-
րեմ Պրն. Պապիկեանի առողջապահական միջոցները
ու կը յուսամ թէ Հայերս պիտի կրնանք անոնցմով
մեր առողջապահական մակարդակը բարձրացնել:

Վ. ՊՈՒՉԱԳՃԵԱՆ

1748 St. Clair Ave.,
Cleveland, O.

Բ. ԳԼՈՒԽ

ԿԱՆԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ Ի՞ՆՉ Է

Մարդուս ֆիզիքական կազմին մէջ կայ հաս-
տատուած շղային կամ ներվային դրութիւնը որ ող-
նուղեղին միջոցաւ գլխէն մինչեւ ոտքերը տարած-
ուելով կը կատարէ ելեքտրական պաշտօն: Ներվա-
յին դրութիւնը մարդ մեքենային ելեքտրական սիս-
թէմն է, զգայարանքները անով կ'զգան, ոտքերը ա-
նով կը շարժին, ձեռքերը անով կը գործեն, եւ այդ-
պէս մարդուն կեանքը կ'ապրի ու կը շարժի: Աչ-
քերը այս ելեքտրական սիսթէմին ամէնակարեւոր
մէկ մասը կը կազմեն. անոնք ներվային թելերով
կապուած են ետին՝ ուղեղին մէջտեղ գտնուող տե-
սողական գործարաններուն, որոնք ալ փոխադար-
ձօրէն կը հաղորդակցին միջնուղեղին ներվային կեղ-
րոններուն հետ. եւ այսպէս մարդուն աչքերը ե-
տին գտնուող գործարաններուն հետ միասին կը
կազմեն զօրաւոր ներվային մեքենայ մը որ տեսո-
ղութեան հետ միասին ունի նաեւ ելեքտրական հա-
ղորդակցութեան կարողութիւն: Այս ներվային ե-
լեքտրական մեքենան Անթել Ելեքտրականութեան
կայարանի մը ամէն յատկութիւններով առատօրէն
օժտուած է, եւ երբ պզտիկուց մշակուի ու վարժեց-
ուի՝ կարճ ժամանակի մէջ մարդկային կատարեալ
Անթել Մեքենայի մը կրնայ վերածուիլ ու ուրիշ
անձերու ներվային սիսթէմին հետ հաղորդակցիլ:
Այս գաղտնիքը առաւել քան հինգ հազար տարի ա-
ռաջ Հնդկաստանի Հնդիկները գտած էին. եւ երբ
լեզուի ու արտայայտութեան միջոցները այնքան
խեղճուկ էին՝ անոնք իրարու հետ կը հաղորդակցէ-

ին իրենց աչքերով. աչքերու միջոցաւ արտայայտուող Ներվային Անթել Ելեքորականութեան այս ուժը տակաւ առ տակաւ այնքան զօրացաւ որ անոնք սկսան դործածել զայն իբր զէնք իրենց թշնամիներուն զէմ, որմով կարող էին ուրիշ մարդոց ներվային սխթէմին թափանցելով մեծ Ֆիզիքական վընասներ հասցնել, եւ մինչ իսկ սպանել: Այս գիւտը Հնդկաստանէն քայլ առ քայլ անցաւ Արարիա եւ Հիւսիսային Ափրիկէ: Մասնաւորապէս Արարիային ու Եգիպտոսէն Հրէաները սկսեցին իւրացնել զայն եւ կարճ ժամանակի միջոցին ազդովին տարածեցին իրենց մէջ, եւ զարգացնելով մանաւանդ ախտագործական եւ ոճրագործական եղանակները՝ անոնցմով ապականեցին նախապէս ինքզինքնին եւ յետոյ ամբողջ աշխարհը: Հրէայնէրու գործածած այս պիղծ, վնասակար, եւ կործանիչ արուեստը մտային կամ ներվային ելեքորականութեան ոմրագործական եղանակն է, որ կը կոչուի Կախարդութիւն:

Աստուածաշնչին մէջ յիշուած չար ոգիները, գեւերն ու սատանաները չէին այլ ինչ՝ եթէ ոչ վարպետ կախարդներ: Եւ այսօր թէեւ գաղտնի կերպով՝ հազարապատիկ աւելի կախարդութիւն կը գործածուի աշխարհի ամէն կողմ եւ մեծամասնաբար շատ թուով Հրէայնէրու հաստատուած միջավայրերու մէջ:

ԿԱՆԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇ ԱՆՏԱՆԻՇՆԵՐԸ
ԵՆԹԱԿԱՅԻՆ ՎՐԱՅ

Կախարդութեան ներկայութիւնը ենթակային վրայ կ'ապացուցուի հետեւեալ անվրիպելի նշաններու մէկին կամ մի քանիսին արտայայտութեամբ: Ականջներուն մէջ ձայներ լսելը ամէնաառաջին նշանն է. ականջներու մէջ զգացուող միւս նշաններն են ելեքորական տարբեր տարբեր ազդեցութիւններ, երկվայրկենական ու ընդմիջեալ զարկեր, հընչիւններ, խուլ ազմուկներ, թրթռումներ, խայթեր, խոստուկ, ամէն տեսակ անբնական գրգռումներ ու խառնակութիւններ: Կախարդութեան ազդեցութեան տակ ենթակային աչքերը իրենց բնականութիւնը կը կորսնցնեն, եւ աւելի յաճախ կը տկարանան ու ծանր պարագաներու տակ տարբեր տարբեր ախտանիշեր կը ցուցնեն, անբնական կեղծ ազդեցութիւններ կ'իյնան աչքերուն վրայ, նաեւ խարուսիկ պատկերներ, կեղծ խորհուրդներ, հոգեր, մտմըտուքներ, սխալ գաղափարներ ու մտախարութիւններ, եւայլն, ծանր պարագաներու տակ սոսկալի տեսիլներ, երեւոյթներ, ու ուրուականներ կուզան աչքին առջեւ. կախարդներ յաճախ մարդուս աչքերուն հետ հաղորդակցութիւն հաստատելով, գէշ թելադրութիւններ կ'ընեն, գէշ ազդեցութիւններ, պատկերներ, եւ գրութիւններ կը ձգեն. կախարդութեան ազդեցութեան տակ մարդուս աչքերը յաճախ կեղծ թարթումներու կ'ենթարկուին ամէն պարագայի տակ, երբ ձեռքը կամ մատը աչքիդ վրայ բռնելով ուշադրութեամբ զննես՝ հոն կեղծ զարկեր

ու ելեքտրական խլրտումներ պիտի զգաս . դեռ աչքերու շատ մը ջղալին խանդարումներ ալ կան , որոնք ի գործ կը դրուին կախարդներէ : Կախարդութեան ներկայութեան կարեւոր նշաններէն մէկն ալ մարդուս մագերն են . անոնք ամէնէ շուտ կ'ազդուին , կը ցցուին ու չեն պռուկիր , ցիր ու ցան , անկանոն վիճակ մը կը ներկայացնեն , յետոյ արմատներէն ազդուելով , մասամբ կը թափին , երբեմն ալ կախարդական հոգերու տակ ներքինէն ու արտաքինէն միանգամայն ազդուելով կը ձերմկին : Ընդհանրապէս կախարդներ իրենց ենթակային սրտին ալ անպատճառ կը յարձակին — ենթակային սիրտը երկվայրկենական ընդմիջումներով անբնականօրէն կը տրոփէ . ամէնէ աւելի գիշերները զգալի կ'ըլլայ այս ախտանիշը . ու եթէ ձեռքը բոռնցք շինելով սրտին վրայ բռնէ՝ ենթական կ'զգայ ելեքտրականութեան ձեռքին վրայ սողոսկիլը , որը կը դառնայ շօշափելի ապացոյց մը : Ամէնաշատ կախարդըւած մասերն են մարդուս սեռային գործարանները . հարիւրաւոր սեռային ախտանիշներ կան , որոնք կախարդութեան արդիւնք են . սեռային զանազան գրգռումներ ու հոսումներ ամէնայաճախադէպ կախարդական հետեւանքներ են . հոն ալ եթէ ենթական ուշի ուշով գննէ՝ պիտի զգայ նախ կախարդին իր աչքերուն միջոցաւ մտքին վրայ ձգած դրդիչ ու գրգռիչ սեռային ազդեցութիւնները . ու ապա բուն իսկ սեռային գործարաններուն վրայ երկվայրկենանօրէն ընդմիջեալ ելեքտրականական ու քաշողական կախարդութեան ազդեցութիւնները : Գլխին վարի մասը կամ ողնուղեղին վերի մասն ալ շատ անգամ կախարդական ճնշումի կ'ենթարկուի . ենթական ե-

թէ դուխը ուժով չորս կողմ շարժէ կամ ուսին շուրջը դարձնէ՝ պիտի զգայ ներքին ճարձատիւններ : Մէջքի ցաւը , որ յաճախ երկվայրկենական ելեքտրական զարկերու տակ կը խոստկոտի՝ դարձեալ յաճախադէպ կախարդական ախտանիշ մ'է՝ մանաւանդ կլիներու մէջ : Ծունկերուն ու թեւերուն ուժը քաշուելն ալ կախարդութեան կարեւոր նշաններէն մէկն է . ենթական եթէ ուշադրութեամբ քննէ՝ կրնայ ըզզալ ելեքտրական քաշողութիւնը — նոյնպէս ձեռքերը շատ զգայուն ըլլալով , դիւրաւ կախարդութեան կ'ենթարկուին : Կախարդը կրնայ նաեւ մարդուս գլխէն մինչեւ ոտքերը տարածուող ներվային ցանցին միջոցաւ Ֆիզիքին սեւէ մէկ մասին վրայ գործել — բայց ելեքտրական երկվայրկենանօրէն ընդմիջեալ զարկերը սեւէ պարագայի տակ կը մատնեն կախարդութեան ներկայութիւնը :

Կախարդութեան Ընդհանուր Ախտանիշները Ենթակային Վրայ :

Զգուշութեամբ գննելու է նաեւ ենթակային վրայ կախարդութեան ընդհանուր կերպարանք ունեցող ախտանիշները՝ որոնք ալ անվրիպելի ապացոյցներ են : Զղայնութիւնը կամ ջղալին տկարութիւնը ենթակային վրայ կախարդութեան գործած առաջին ընդհանուր ախտանիշն է : Մնացեալ ընդհանուր ախտանիշներն են ջղալին ուժերու քաշուիլը , մաշուիլը , հոգ ընել , անցեալին վրայ խորհիլ , մեղամաղձոտութիւն , թմրութիւն , քնաշըջիկի նմանող վիճակներ , մտախարութիւն , կեղծ երազախարու-

թիւն, նուազում, ջղային տարբեր տարբեր ցաւեր, շունչի կարճութիւն, մտքի խենդ կամ խելագար վիճակներ, թաղճութիւն, հոռետեսութիւն, կասկածոտութիւն, անբնական վախեր, դիւրագրգռութիւն, փոքրոգիութիւն, երեւակայական ախտանիշներ, անբնական հակակրօնութիւն ու կամակորուցութիւն, մըկանունքներու կակղութիւն, դէմքի ու նայուածքի աղօտութիւն, անբնական նիհարութիւն, ցնորամտութիւն, թոթովելու հակամտութիւն, եւ մտքի հարկւրաւոր անբնական վիճակներ:

Վերոյիշեալ նշաններն ու ախտանիշները կախարդութեան ենթակային վրայ ձգած անխուսափելի ապացոյցներն են. ուր որ անոնցմէ մէկը կամ քանի մը հատը կը նշմարուի՝ հոն սեւէ կասկած չ'մնար: Ամէն ենթակայ կրնայ բացարձակապէս բուժուիլ միայն ու միայն գործադրելով գրքիս է. Գլխին մէջ թելադրուած դարմանումի միջոցները:

Գ. Գլխի

ՈՐՈՆՔ ԵՆ ԿԱԽԱՐԴՆԵՐԸ

Ներկայիս կախարդութիւնը ծածուկ կը գործէ ամբողջ աշխարհի մէջ եւ ամէնէ աւելի ուր որ Գերմանացիներ եւ Հրէայներ հաստատուած են: Վերջերս՝ պատերազմէն բաւական առաջ Գերման կախարդները Ուիլհէլմ Կայսրը իրենց գլուխ ունենալով պաշտօնապէս կազմակերպուեցան եւ ահագին կախարդական շարժում մը սկսեցին ամբողջ աշխարհի մէջ: Այս շարժումը ահռելի հակամարդկային եղեռնական պատերազմ մըն է, նորանոր ոճրագործական սխթմաներով օժտուած, որ կը շարունակուի քաղաքական ուղղութեամբ, որուն նպատակըն է աշխարհի ամբողջ ազգերը եւ մանաւանդ Դաշնակիցները եւ անոնց փարոզ ազգերը տկարացնել, ապասերել, եւ կործանել: Գերման կախարդութեան ամէնակարեւոր մէկ մասն է կախարդական լրտեսութիւն, որու միջոցաւ կ'սպառնան գաղտնի լրտեսել եւ գերեվարել ամբողջ աշխարհը: Գերման կազմակերպեալ կախարդական պատերազմը, բնական ազգազաւ մէթոտներու հետ միասին գործելով, կը ջանայ դաւաճանել ազգերու ներքին ուժերուն, կազմին եւ աճման դէմ, կը ձգտի կողոպտել անոնց տնտեսական եւ ազգային շահերը, կը ձգնի կործանել ազգերու գոյութիւնը: Գերմանական այս կազմակերպութիւնը կը ճանչցուի իբր Գերման Ստորերկրեայ Բանակը, եւ անոր այս գաղտնի եղեռնական պայքարը կը կոչուի Գերման Ստորերկրեայ Պատերազմը: Պատերազմէն առաջ Գերման-

ները թաքուն կազմակերպական հաղորդակցութիւններ մշակեցին ամբողջ օտար երկիրներու մէջ գըտնըուող Գերման գաղթականութիւններու հետ, որոնք բուն իսկ այս նպատակաւ իրենց գտնուած երկիրներու քաղաքացիութիւնը ընդունած եւ շատ տարիներէ ի վեր հաստատուած էին. ասոնցմէ բազմազան միլիտանտոր մեծ գաղթականութիւն մը կը գտնուի բուն իսկ Ամերիկայի մէջ. մեծաթիւ գաղթականութիւն մ'ալ կայ Ռուսիոյ մէջ, որ մինչեւ Կովկաս կը թափանցէ, փոքր գաղթականութիւններ կան աշխարհի ամէն կողմ: Երկրորդ՝ Գերմանները գաղտնի տնտեսական եւ այլ պայմաններով իրենց կազմին միացուցին ամբողջ աշխարհի Հրէաները: Երրորդ՝ Իրլանտացիներ, — ու մանաւանդ Ամերիկեան Իրլանտացիները — որոնք շատուց ի վեր այս երկրին մէջ հաստատուած են ու կառավարական ամէն ճիւղի մէջ պաշտօններ ունին, Իրլանտայի անկախութեան խոստումով, տնտեսական կաշառումով, եւ այլ պայմաններով միացան Գերմաններուն: Չորրորդ՝ շահագործուեցան նաեւ մաս մը Խափշիկներ, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու մէջ, քանի որ Սեւամորթներ կամ Նիկըրներ կը պարունակեն մեծ թուով ստորին կախարդներ: Հինգերորդ՝ Ալեքսիկացի Կախարդներ, տեղային ցած դասակարգի ընկերութենէ հալածուող դժգոհ տարրեր, դրամով եւ այլ կաշառներով միացան Գերման Բանակին իրենց սարուկ ոճրագործ ախորժակներուն յազուրդ տալու նպատակաւ: Վեցերորդ՝ Թուրքեր, մասնաւորաբար տէվրիչներու եւ կախարդ մոլլաներու ու շէյխերու ցեղին պատկանող Տաճիկներ, բերին իրենց պզտիկ բայց վատ մասնակցութիւնը: Եօթերորդ՝

ասոնցմէ զատ ամէն երկրի մէջ Գերմանները շահագործեցին ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով ունէլ ցեղ կամ անհատ որ կրնային գրաւել իրենց կողմը: Եւ ասոնք ամբողջը միասին կազմեցին Գերման Ստորերկրեայ Բանակը:

Այս Բանակը կը գործածէ ահագին թուով աղջիկներ եւ կիներ սեռային միջոցներով երիտասարդներ որսալու համար: Ամերիկայ՝ ես գտայ մասնաւոր գաղութներու մէջ Սատանուի Գլուխգործոցներ որոնք իբր բնիկ Ամերիկացիներ կը ներկայանան Հայ երիտասարդներու երբ չեն զանազանուիր որոշապէս իբր Գերմանացիներ՝ հոգ չէ թէ իրենց նախահայրերն ալ Ամերիկա ծնած ըլլան. ասոնք Ստ. Բանակին կողմէն կը գործածուին. իբր Դժոխսային Թագուհիներ եւ ունին նշանակուած պաշտօն իրենց տակ գտնուած Հայերու ընդհանուր գաղութին կախարդութիւն եւ կախարդական լրտեսութիւն ընելու իբր առաջնորդող նկարագիրներ. ասոնք կը գործածեն իրենց ենթականերուն վրայ սաստիկ սիրային եւ սեռային հրապոյր ու կը ջանան գրաւել ամբողջ գաղութին երիտասարդութիւնը: Մինակ չեն գործեր ասոնք, այլ ունին ահագին բանակ մը կախարդ սատանաներ իրենց հետ միասին որոնք գաղութը կը հալածեն թէ իրենց բնակավայրը եւ թէ գործատեղին:

Հայերը, հետեւաբար, պէտք է զգուշանան աշխարհի ամէն կողմ Գերման Բանակին ունէլ մէկ մասէն — իսկապէս պէտք է իրենց գործնական բաժինը բերեն որպէսզի Գաշնակիցներուն հետ միասին գանոնք բնաջնջեն: Արդի Հայկական բնաջնջումի ծրագիրը գործադրուեցաւ ուղղակի Գերման Ստորերկր-

բեայ Բանակին եղեռնական դրդումով : Գերման Բանակը յանցաւոր էր նաեւ նախկին կոտորածներու մէջ՝ եւ նաեւ Կովկասի մէջ Թաթարները Հայերու դէմ գրգռելու մասին : Եւ բուն իսկ այս վերջի Հայկական աղէտին յաւիտենապէս անքաւելի ոճիրը աւելի եւս կատարելագործելու համար միեւնոյն Բանակը Հայերու դէմ միաժամանակ զաղտնի Ստորերկրեայ Պատերազմով մ'ալ մղեց ուր որ եւ որքան որ կրնար—ու վճռած է մղել այնքան ատեն որ կրնայ : Ու Միացեալ Նահանգներու մէջ ուր այս Բանակը պահապան թիւ մը կը պարունակէ, մանաւանդ երբեմն տեղեր, Հայեր անձանօթ եւ թաքուն վտանգի մը առջ կը դռնեն ինքզինքնին, որքան ատեն որ անդիտակից են եւ ազգովին ու զաղութին ամէն մէկ անհատով լման չեն կազմակերպուած իւրաքանչիւր Հայի առողջական, տնտեսական, ազգային, եւ այլ շահերն ու իրաւունքները ըստ պատշաճի պաշտպանելու համար : Հայ Գաղութները եւ Հայ կազմակերպութիւնները պէտք ունին նաեւ կարող լրտեսական Միտէմներու : Եթէ հոս չ'ջանանք կատարելագործել մեր ցեղային ու ազգային կազմակերպումը՝ բնականաբար ապագային միեւնոյն ոճրագործները պիտի դան մեզ աւերել բուն իսկ մեր հայրենի հողին մէջ : Վերջապէս, քանի որ արդի կախարդները քաղաքականօրէն եւ պաշտօնապէս կազմակերպուած են անհատական, ցեղային, ազգային, ու մարդկային դոյութեան ահաւոր սպառնիչք մը դառնալու՝ պէտք է ջանանք զգուշութեամբ ուսումնասիրել եւ հիմնական պահանջողական եւ յարձակողական կազմակերպեալ միջոցներու դիմել՝ այժմ այս երկիրն մէջ եւ մօտ ապագային նաեւ հայրենիքին մէջ : Ասոնցմէ

զատ պէտք է լուրջ կերպով զգուշանալ բնիկ Ամերիկացի կախարդներէ որոնք Անտեսանելի Կառավարութեամբ ամէն տեղ կազմակերպուած ըլլալով կը ջանան յաճախ վերոյիշեալներն ալ շահագործել ու թէ երկիրը եւ թէ ամբողջ աշխարհը գերեվարել : Քաղաքական բաժինը արդէն մասամբ վերլուծած ըլլալով «Ազգային Երբեակ Սկզբունքներ» գրքոյկիս մէջ՝ կ'ուզեմ քաղաքական կախարդութեան ընդարձակ վերլուծումը յետաձգել ապագային :

Դ. ԳԼՈՒԽ

ԿՍԽԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿԱԾ ՀԻՒԱՆԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կախարդութիւնը կամ Ներվային Ելեքարականութեան ոճրագործական արուեստը կը ներգործէ ենթակային ջղային մասերուն վրայ միայն. կախարդը կրնայ թափանցել գլխաւորաբար մարդուն աչքերուն, աւանջներուն, ողնուղեղին, սրտին, թոքերուն, սեռային գործարաններուն, ծունդերուն, թեւերուն, մազերուն, եւ գլխէն մինչեւ ոտք ուր որ ներվ կամ ջիղ կայ: Իմ փորձառութեանս միջոցին կախարդութենէ տառապողներ դանդատած են ամենէ աւելի հետեւեալ հիւանդութիւններէն — տեսակ տեսակ գլխի ցաւեր, աչքի ցաւ ու տկարութիւն, աւանջի ցաւ եւ տկարութիւն, աւանջի եւ լինտերու ցաւ, սրտի բաբախում, տկարութիւն կամ ցաւ, սրբտախտ, թոքերու տկարութիւն, ընդհանուր ջղային տկարութիւն, մաշուք եւ ուժաթափութիւն, սեռային տկարութիւններ, սեռային անտեղի հոսումներ եւ խանգարումներ, ու մտային այլեւայլ տկարութիւններ:

ԿԱՆԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՅԱՌԱՋ ԲԵՐԱԾ ՅԱՒԵՐՈՒՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ ՀԵՏԵՒԵԱԼՆ Է:

Ծանօթութիւն — Բժիշկներու համար այս ցանկը ամենակարեւորն է:

1. Ամէն Զղային, Մտային ու Փիղիքական Տրկարութիւն որ կրնայ ազդուել մարդու գլխէն մինչեւ ոտք տարածուող Զղային Սխտեմին մանրամասն ցանցէն՝ մշակելի է կախարդներէն կամ կրնայ յառաջ բերուել կախարդութեամբ:

2. Ամէն Զղային Տրկարութիւն, ինչ անունով որ ճանչցուի, կախարդներու թագաւորութեան յատուկ մասնագիտութիւնը կը կազմէ:

3. Ամէն Մտային Տրկարութիւն, խելագարութիւն, խենդութիւն, ցաւագարութիւն, եւայլն, կախարդներու յատուկ ու ամենայաճախադէպ հետապնդումն է:

4. Արդի կախարդութեան գլխաւոր մէկ գործունէութիւնն է տկար մասերու ու կարելիութիւններու շահագործումը՝ որով ամենաչնչին ջղային, մտային, կամ ֆիզիքական տկարութիւն մը կրնայ մշակուել ու բազմապատկուելով հասնիլ իր ծայրայեղ վիճակին, ինչպէս փոքրիկ սպի մը կրնայ վերածուել մեծ վէրքի:

5. Սեռային Գործարաններ ամէնաչատ հալածանքի կ'ենթարկուին կախարդներէն. Սեռային Տրկարութիւններու մի կարեւոր մասը կախարդութեան հետեւանք է:

Կախարդական հետապնդումներ նպատակ ունին

նաև ապագայ սերունդը կործանել յաճախ բուն իսկ որովայնին մէջ. կախարդ Մանկասպանութիւն կը կիրարկուի արդանդին մէջ, ծնունդի պարագային, եւ կրկին մանկան նախնական յետ-ծննդական շրջանին մէջ: Հրէաներ սկիզբէն ի վեր այս ընկերաբանական ամենամեծ ոճիրը գործադրած են ամենուրեք: Ներկայիս Գերման Բանակին կարելոր հետապնդումներէն մէկն ալ այս է՝ ինչպէս նաև սերնդային ապասերում:

Սիրային Տկարութիւններ կախարդներէ շարունակ կը մշակուին նախապէս մարդուս բնածին Եսը ու մտաւորական առողջ ինքնագիտակցութիւնը ըստորնացնելու եւ ապա սերնդական ապարդիւնութեան կամ այլարդիւնութեան մղելու նպատակով:

6. Կախարդութիւնը աւելի դիւրաւ կ'ազդէ առողջութեան մակարդակը վար եղող, դիմադրելու մէջ թերի եղող, եւ տկար կողմեր կամ ուղիներ ունեցող անհատներու վրայ: Մանուկներ ամենէ շատ կ'ազդուին, աղջիկներ որոնք զօրաւոր չեն դիւրին ենթականեր կը դառնան. կիներ շատ աւելի դիւրին ենթականեր կ'ըլլան քան մարդիկ, ծերեր խղճալի գոհեր ըլլալու հակումը ունին: Անհատներ որոնց մէջ տկար ուղիներու սկզբնակէտեր կան կամ մտային, ջղային, ու ֆիզիքական տկարութիւններու հակումները կը գտնուին՝ անորոշ ու անվախճան կախարդ հետապնդումներու ենթակայ կրնան ըլլալ: Փափուկ, զգայուն, կակուղ, անհաւասարակչիտ, վերացական, ենթակայական, իմօցիական, ու անմշակ անձեր դիւրին կախարդական ենթականեր կը դառնան: Մնացեալներուն ամբողջն ալ, քիչ կամ շատ բաց կը մնան կախարդ հալածանքի առջեւ. եւ

մինչիսկ ամէնազօրաւոր ու ամէնաառողջ անհատներ ալ երկարատեւ ու զօրեղ կախարդական հետապնդումներու ենթարկուելով կրնան վտանգուիլ: Գըրքիս մէջ դրուած բացարձակ միջոցները կրնան ծառայել իբր պաշտպանողական ու բուժողական անվրիպելի պայմաններ վերոգրեալներուն ամբողջին ալ համար:

7. ԿԱՆԱՐԴՈՒԹԵԱՄԲ ՄՇԱԿՈՒԱԾ ՅԱՒԵՐՈՒՆ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՅԱՆԿԸ. —

(1) Մտային Տկարութիւններ :

Յաւազարութիւն, խելագարութիւն, խենդութիւն, յիմարութիւն, գիւհաճարութիւն, ոգեհաճարութիւն, մեղամաղձութիւն, գիշերաչըջութիւն, զառանցանք, ցնորամտութիւն, մտամոլեգնութիւն, մտախարութիւն, մենամոլութիւն, ինքնամոլութիւն, ինքնախօսութիւն, սիրախարութիւն, մտաճնշում, երեւակայամտութիւն, կասկածամտութիւն, հոռեմտութիւն, տըռնութիւն, մտահոգութիւն, վիժիտխամտութիւն, մտավախութիւն, գինեմոլութիւն, սեռամտութիւն, անբարոյամտութիւն, ընկերավարականութիւն — եւ ամէն տեսակ մտային ու ըղեղային տկարութիւններ :

(2) Զղային Տկարութիւններ :

Կաթուած, մարելուք, հիսթերիա, ջղաճգութիւն, անդամալուծութիւն, մկանակծկում, մանկական անդամալուծութիւն (infantile paralysis), ամէն տեսակ ջղացաւութիւն, ախտներու ու լինտերու ջղացաւութիւն, յօղացաւութիւն, ջերմախտ, տենդացաւ, դող, Լօքոմօթօր Աթաքսիա (locomotor ataxia), ախոնդանոտութիւն (hypochondriasis) . ամէն տեսակ աչքի տկարութիւններ . ջղային դարկեր, խայթեր, բորբոքումներ մարմնին ոեւէ մէկ մասին վրայ . ջղային թուլութիւն կամ ապիկարութիւն, մասներու, ձեռքերու, բազկի, ոտքի, ծունդերու թմրութիւն, կծկում, կամ անդամալուծութիւն — եւ ամէն տեսակ ջղային տկարութիւններ :

(3) Գլխի Ցաւեր :

Գլխացաւ, գլխապտոյտ, գլխազարկ, գլխացընցում, ըղեղային ճնշում, ըղեղային մաշում, ըղեղային տկարութիւն, ըղեղային խանգարում, ըղեղային յոգնութիւն, ըղեղային կծկում, ըղեղային կաթուած, ըղեղային ջղացաւութիւն, ալանջի ցաւ, ալանջի խոստով, ալանջներու ներքին խանգարումներ, եւայլն :

(4) Սեռային Տկարութիւններ

Սեռային թուլութիւն, սեռազրգոտւած, սեռախարութիւն, սեռապղծում, սեռային բորբոքում, սեռմնահոսում, վտանգաւոր հոսումներ, սեռային խոստով, կեղծ կամ նմանողական ֆրանկախտ . իգական ախտեր՝ մանաւանդ կեղծ ու նմանողական, դաշտանական խանգարումներ, դժուարադաշտանութիւն (dismenorrhagia), իգական սիսթէմական ախտ ու դաշտանի ապիկարութիւն (amenorrhoea), որ ընդհանուր սիսթէմին կ'ազդէ շատ մը զանազան եւ անորոշ ներքին ու ջղային ուղղութիւններով . նաեւ uremia, իգական կեղծ կանանչախտ (chlorosis, նաեւ կեղծ արգանդատապ (metritis) . սեռային ամլութիւն քաջայերելու համար ալ կախարղներ կը կիրարկեն արգանդային մանկասպանութիւն որ տեղի կուտայ արգանդային այլեւայլ խանգարումներու, վիժումի, եւայլն :

(5) Սրտի եւ Թոքերու Ցաւեր :

Սրտատրոփ, կեղծ Թոքատապ (Influenza) կեղծ Նիւ

մոնիա (pneumonia), կեղծ շարփատապ (pleurisy), կեղծ սրտախտ, կեղծ թոքախտ, սրտատապ, կուրծքի ցաւ, սխտիմահան կեղծ կանանչախտ (anemia), շնչառական տկարութիւն, սրտմաշուք — ու այլեւայլ սրտի ու թոքերու տարտամ տկարութիւններ՝ որոնց կախարդութիւն ըլլալը ապացուցանելու համար միայն հարկ է կախարդութեան անվրիպելի նըշաններով ու ախտանիշներով փորձի ենթարկել, ինչպէս մանրամասն վերլուծուած են Բ. Գլխին մէջ:

(6) Մանկական Ախտեր:

Չղալին փորու ցաւ, մանկական ջղաձգութիւն, տենդ, կեղծ դառատենդ (scarlet fever), կեղծ ժանտատենդ (typhoid fever), կեղծ մանկական փորհարութիւն (cholera infantum), Սուրբ Վայթըսի Պարը (St. Vitus' dance), կեղծ խուլացաւ (scrofula), մանկական անդամալուծութիւն (infantil paralysis), ստամոքսի Չղալին խանդարումներ, եւայլն:

(7) Ստամոքսի Տկարութիւններ:

Ստամոքսի տկարութիւններ կախարդութեամբ մշակելու համար երեք միջոցներ կան — առաջին՝ բերանէն ներգործելով, երկրորդ՝ Սրբանէն ներգործելով, երրորդ՝ դուրսի կողմէն ներգործելով: Ստամոքսի Չղալին խանդարումը ամէնակարեւորն է. յետոյ կուգան թթուածութիւն, փղձկում, ստամոքսի դող, տենդ, կամ բարախում, աղիքներու Չղալին խանդարում, փորի պնդութիւն, եւայլն:

8. Ուեկ ցաւի կախարդութենէ յառաջ գալը կրնայ ստուգուել Բ. Գլուխի մէջ յիշուած նշաններով եւ ախտանիշներուն ներկայութիւնը ապացուցանելով: Վերոյիշեալ ցաւերուն ամբողջն ալ կարելի է եթէ ոչ միշտ իրական՝ գոնէ նմանողական ու կեղծ կերպերով կախարդութեամբ մշակել. արդէն անոնց մի կարեւոր մասը միայն կախարդութեան արտադրութիւնն է: Շատ մը կախարդական ցաւեր ալ կան որոնք անուն չունին, բայց արդէն գրուած տեղեկութեամբ կարելի է զանոնք դանազանել: Պէտք է դիտել որ վերոյիշեալ հիւանդութիւններու առաջնորդող տարտամ ու անորոշ աստիճաններ ալ կան որոնք դարձեալ կախարդական հետապնդումներ են: Նաեւ պէտք է ամէն պարագայի տակ կախարդութեան դէմ պատասպարել հիւանդը, որովհետեւ եթէ ուեկ մէկը բնական ներքին հիւանդութիւն մ'ունի՝ կախարդներէ ամէնաչափ հետապնդուելու հակամէտ է: Եթէ հիւանդութիւններ երկար կը ձգձգուին, կը գէշանան, կամ մահու պատճառ կ'ըլլան՝ կախարդութեան դէմ չ'պատասպարուիլը յաճախ աղէտին հիմնական պատճառն է: Ամէն պարագայի տակ պէտք է դիմել յաջորդ գլխին բացարձակ պաշտպանողական ու դարմանումի միջոցներուն: Կախարդական ցաւերու միակ ու բացարձակ դարմանումի միջոցները անոնք են. դեղեր գրեթէ բնաւ չեն օգներ կախարդական ցաւերու — ինչպէս արդէն բացատրուած է:

Է. ԳԼՈՒԽ

ԿԱՆԱՐԴԱԿԱՆ ՅԱՒԵՐՈՒ ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԴԱՐՄԱՆԸ

Վերոյիշեալ կախարդական հիւանդութիւնները կարելի չէ բուժել ոչ դեղով և ոչ ալ բժիշկներու թելա դրած ընդհանուր միջոցներով, որովհետեւ հոն ցաւը ներքին ունէ պատճառ մը չունի եւ միայն ու միայն արտաքին կախարդական ազդեցութեան տակ երեւան կուգայ եւ կրնայ շարունակուիլ որքան ատեն որ կախարդը ենթակային վրայ ազատ կը դործէ : Հետեւաբար ունէ բժշկի դիմելու պէտք չ'կայ, ամէն մարդ որչափ ալ տգէտ՝ կրնայ ինքզինքը անմիջապէս բուժել սոսկ կախարդութեան հաղորդակցութիւնը խզելով եւ անոր հպումն ու ներգործումը արդիւնելով : Ինչպէս որ նախապէս բացատրեցի՝ կախարդութիւնը կամ Նիրվային Ելեքտրականութեան ոճրագործական արուեստը Մտային Անթել հաղորդակցութեան կը բաղկանայ : Այս Մտային Անթելը իրեն հաղորդակցութիւնը կը հաստատէ օդին մէջէն երկարաձգուած բարակ օդային թելով մը միայն : Այսպէս՝ եթէ միջոցներ դործածես այդ օդային թելին քեզ հետ հաստատած հաղորդակցութիւնը խզելու, անմիջապէս կը բուժուիս ունէ կախարդական ցաւէ՝ հոգ չէ թէ որքան ծանր ըլլայ այն, հոգ չէ թէ հարիւրաւոր տալերներ ծախսեցիր եւ ունէ բժիշկ կամ դեղ չ'կըցաւ քեզ տեւականօրէն բուժել : Բայց մարդ ի՞նչ դործնական միջոցներ կրնայ կիրարկել այս կախարդական օդային թելը խզելու համար՝ երբ կախարդին արտաձգած ելեքտրականութիւնը ասեղի ծակէն աւելի մանր ծակէ մը մինչ իսկ կրնայ թա-

փանծիլ, այդ է հարցը : Ըսինք թէ Մտային Ելեքտրականութիւնը կը դործէ Անթել հեռագրի նման, եւ երբեմն կրնայ հարիւրաւոր մղոններ անդին օդին մէջէն ազատ հաղորդակցիլ նախապէս տեսնուած անձի մը հետ : Բայց կան շատ պարզ ու դիւրին կերպեր որոնցմով կարելի է արդիւնել կախարդին զրկած նետը ենթակային հասնելէն : Այն վայրկեանին որ ենթական ինքզինքը պատասպարէ՝ ցաւը կ'սկսի դադրիլ, որովհետեւ կախարդը իր թունաւոր նետը կը նետէ գրեթէ ամէն երկվայրկեան ու այնպէս կը շարունակէ գիշեր ցերեկ երբեմն օրերով, երբեմն ալ ամիսներով ու տարիներով : Մասնաւոր ցաւ մը կամ խտ մը երեւան բերելուն համար մէկ կամ աւելի կախարդներ իրենց ամբողջ եղեռնագործ ուժը կը կեդրոնացնեն ամէն երկվայրկեան ենթակային մէկ կամ աւելի ջղային մասերուն վրայ անորոշ ժամանակամիջոցի մը համար : Յաւը կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ որքան ատեն որ կախարդութիւնը կը ներգործէ . բայց երբ ենթական ազդուած մասը արդիւնաբեր կէ՝ ցաւը կը դադրի՝ որովհետեւ կախարդութիւնը այլեւս չ'ազդեր : Գործնական տեսակէտով խնդիրը այն է թէ ենթակային ճիշդ ո՞ր մասին կամ մասերուն վրայ կը յարձակի կախարդը եւ ինչպէս պէտք է պահպանել իւրաքանչիւր մաս զատ զատ եւ կամ ամբողջը միասին : Ութը հիմնական ու գործնական դարմանումի կամ պահպանողական ընդհանուր միջոցներ կան որոնցմէ մին, քանի մը հատը, եւ կամ ամբողջը միասին կարելի է ըստ պատշաճի գործածել. — 1. Ձրի մատուցում : 2. Շփում : 3. Մարդանք եւ շարժում : 4. Սենեակի փակում : 5. Ֆիզիքական ամբողջական փակում : 6. Ֆիզիքական մաս-

նակի փակում: 7. Կաշեկապերու մատուցում: 8. Միջավայրային Ապահովութիւն:

Յիշեալ միջոցներուն գործնական մատուցումը վերլուծելէ առաջ հոս պէտք է շեշտել խնդրին էական կէտը. մանաւանդ հոս Ամերիկայի մէջ ամէն Հայ իր առողջութեան պէտք է կանոնաւորապէս հոգ տանի. առօրեայ մարզանքներով ու առողջարար շարժումներով, պաղ ջրի լողանքով, եւ մարմնի դանազան մասերուն պինդ շփումով: Արդիւումը առողջութեան հիմնական պայմանն է. իրիկուն առտու պաղ բաղնիք առնելու սովորութիւնը կը ծառայէ իբր կարեւոր արդիւիչ մը. պաղ ջրին մէջ կախարդին ազդեցութիւնը կը կոտորի եւ այնպէս չ'քաջալերուի որ գործելու եւ ախտեր երեւան բերելու: Անոնց որոնց պարագաները չեն ներեր այդ՝ դոնէ կրնան շարունակ շարաթը երկու կամ երեք անգամ պաղ ջրով լողնալ եւ մարմինը պիտիօրէն սրբել. մինչ իսկ այդքանն ալ շարաթը կամ կրկու շարաթը մէկ անգամ տաք ջրով լողցողներու վրայ կրնայ բաւական տարբերութիւն ընել: Ամէն Հայ պէտք է նաեւ բացարձակօրէն ըզգուշանայ բրդէ տակի կամ վրայի հազուատներ հագնել ու բրդէ կամ մազէ անկողնի մէջ պառկելէ — որոնք կախարդութիւնը մարդուս վրայ քաշելու մեծապէս կը նպաստեն:

1. ԶՐԻ ՄԱՏՈՑՈՒ

Կախարդական ցաւերէ բուժուելու ինչպէս նաեւ պահպանուելու ամէնաառաջին միջոցն է պաղ ջրով ամէն օր լողնալ եւ աւելի լաւ լողալ — որովհետեւ կախարդութիւնը որ օդին մէջջն ազատօրէն կը ճամբորդէ պաղ ջուրին տակ առժամապէս իր ազդեցութիւնը կը կորսնցնէ: Հետեւաբար, պէտք է նախապէս սովորութիւն ընել ամէն իրիկուն եւ առտու պաղ ջրով լողնալ, եւ մէջը թաղուած պահել ամբողջ մարմինը այնքան երկար որ կարելի է: Անոնք որ չեն կրնար կանոնաւոր լողնալ՝ կրնան բաղնիք երթալ եւ բաղնետարափով (shower bath) լողնալ. առաջ տաք ջրով լողնալու պարագային պէտք է ասպ չ'ինդրոպէ պաղ ջրի տակ լաւ մը ձողուիլ ու այնպէս ելլել: Բայց այս երկուքէն ալ աւելի լաւ միջոց մը կայ, ան է անդամ գրուիլ Y. M. C. A. (Y. W. C. A. իգական սեռին համար), Քրիստոնէական Ընկերութեան, ուր լողալու մասնաւոր լճակներ կան. հոս ամէն ամէն մարդ կրնայ ամէն օր ջրին տակ թողուիլ այնքան երկար որ կը փափաքի: Բաղնիքէն եւ լողալէն զատ կարելի է նաեւ օրը քանի մ'անգամ պաղ ջուր զարնել գլուխը, աչքերը, եւ ականջները — ինչ որ ունէ մէկը կրնայ ընել ունէ ատեն թէ տունը եւ թէ գործատեղին:

Փոքրիկներ եւ մանուկներ ամէնէ շատ վտանգուողներն են կախարդ միջավայրներու մէջ. չ'կայ մանուկ մը որուն կեանքը եւ առողջութիւնը ապահով ըլլայ: Կախարդ Մանկասպանութիւնը Հրէայներու չ'ինգհազարամեայ մարդկային ամէնամեծ ոճիրն է. Աստուածաշունչին մէջ կարգացած ըլլալու է ամէն

ուք թէ ինչպէս Հրէայները կախարդութեամբ չորս հինգ հազար տարի առաջ սպանեցին Եգիպտացիներու մանուկները, Հրէայները այդ ամենամեծ մարդկային ոճիրը շարունակած են միշտ ալ աշխարհի ամէն կողմ, եւ վերջերս Գերմանիոյ հետ կազմակերպեալ համամարդկային դաւադրութիւն սարքելով անոնք աւելի մեծաքանակ աւերներ կը կատարեն շատ մը երկիրներու մէջ: Մանկասպանութիւն կը նշանակէ ազգասպանութիւն եւ մարդկութեան բնաջնջում: Գերման բանակին ծրագիրն է Գերմանիոյ եւ Գերմաններու մէջ մշակել սերնդային աճում, իսկ օտարներու մէջ կիրարկել մեծաքանակ սերնդասպանութիւն, որպէս զի օտար ազգեր կործանին եւ իրենք տիրեն աշխարհի: Այս ուղղութեամբ կը գործածուին նաև սեռային հազարաւոր այլևայլ դաւադիր մէթոտներ, սեռային ապաստում, եւայլն, որոնցմով անընդհատ կը գործեն ամէն երկրի մէջ: Հետեւաբար ամէնէ առաջ պէտք է պահպանել սեռային գործարանները, արգանդը, եւ ապա մանուկը: Ի միջի այլոց պէտք է յիշել որ մանուկները պէտք է ամէն օր լաւ մը լողցնել դաղջ ջրի մէջ, երկու անգամ և ապա սրբել պինդ շփելով աչքերն, ականջներն, գլուխը, եւ ամբողջ մարմինը:

2. ՇՓՈՒՄ:

Կախարդներու արտաձգած ելեկտրականութիւնը մարմնին թափանցելէ առաջ մարդուս Ֆիզիքական կազմին ընդհանուր մակերեսին վրայ գլխէն մինչեւ ոտք տարածուող ներվային մանրաթել ցանցին ամբողջութեան կամ ուեէ մէկ մասին վրայ կը սողոսկի: Հետեւաբար այդ վնասակար ազդեցութիւնը արտաքսելու համար պաղ ջուրի մատուցումէն վերջ Շփումը կը կատարէ կարեւոր դեր: Ներվերը, որքան տաք ու թոյլ պահուին այնքան աւելի կ'ազդէ, պաղ ջուրը ջիզերը կը պաղեցնէ եւ Շփումը ջիզերը կը պնդացնէ: Պաղ ջրով լողանքէ կամ լուացուելէ յետոյ պէտք է մարմնին մասերը — եւ ցաւ ունենալու պարագային մասնաւորաբար ազդուած մասերը — ուժով շփել ձեռքերով կամ սրբոցով եւ կամ մասնաւոր շփիչով: Շփելու մասերն են գլխաւորաբար — գլուխը (մազերը եւ գլխին մակերեսը՝ մանաւանդ գլխին ետեւի մասը), աչքերը, քիթը, բերանը, ականջները, վիզը, կուրծքը, մէջքը, սեռային գործարանները, ոտքերը, ծունդերը ու թեւերը: Մարմնին ուեէ մասը դարմանելու պարագային՝ լողցնելէ վերջ պէտք է երկար շփել բուն իսկ ազդուած մասը:

Ելեկտրական շփում (electric massage) գործածելն ալ իր օգուտը ունի անոնց համար որոնց պարագաները կը ներեն:

3. ՄԱՐԶԱՆՔ ԵՒ ՇԱՐԺՈՒՄ

Անոնք որոնք դժուար կը գործեն ընդհանրապէս աւելի նուազ կ'ազդուին կախարդութենէ—բացառութիւն են այն պարագաները ուր մէկը դժուար գործելով կը յոգնի եւ իր առողջութեան հոգ չտանելով իր բնական յոգնութեան հետ միասին կախարդութիւնն ալ գործելով առողջութիւնն ալ կը վըտանգուի: Միւսները՝ որ թոյլ ու մեղկ կեանք մը կ'անցունեն, մանաւանդ փափուկ կիներ ու աղջիկներ, աւելի դէշ ենթակայ կ'ըլլան կախարդութեան: Մարզանքն ու շարժումը նոյնպէս ջիղերը կը զօրացընեն: Դժուար չ'գործողներ պէտք է կանոնաւոր առօրեայ մարզանքներ անեն: Սրտի-ու թոքերու, գըլժումներ շատ նպաստաւոր են կախարդ ազդեցութիւնները, ու ոտքերու պարզ բայց ուժեղ շարժիւններ կոտորելու համար. հանգստի մէջ կախարդներ կը քաջալերուին, իսկ արագ ու աշխոյժ շարժումներ զանոնք կը վտարեն: Ուրիշ օգտակար մարզանքներ են կանոնաւոր ճիմնաստիք, վազել, արագ քալել, ցատքել, եւայլն, եւայլն: Հիւանդներ որոնք կախարդական ցաւերէ կը տառապին կրնան շարժել մարմնին ազդուած մասերը ու կրնան յաճախ նաեւ քալել, եւայլն:

4. ԳՍԵՆԵԱԿԻ ՓԱԿՈՒՄ

Կախարդութիւնը հիմնապէս արգիլելու միջոցն է անթափանցելի սենեակի մէջ բնակիլ. կախարդութիւնը օդային թելի մը միջոցաւ կը հաստատէ իր հաղորդակցութիւնը. այս թելը ազատ կը ճամբորդէ ուր որ օդային թափանցման համար ճամբայ կայ. բայց եթէ ենթական ունէ տեղ փակէ ինքզինքը՝ այնպէս որ դրան, պատուհաններու, ծխնելոյղի եւ կամ այլ տեղերու մէջ ունէ ծակ չ'մնայ, կախարդութիւնը չ'կրնար հոն թափանցել եւ մարդ հոն կը մնայ շարունակ ապահով. կախարդութենէ ծանր տառապող մը կրնայ բուժուիլ մէկ օրուան մէջ: Յաճախ դժուարին է գործնականին մէջ դանել անթափանցելի սենեակ, դուռները թոյլ կ'ըլլան, տակէն, վրայէն, կողմերէն, եւ կամ բանալիին ծակէն դրսի օդը կրնայ թափանցել. երբեմն ալ պատուհանները թոյլ կ'ըլլան, եւ ծխնելոյղին ծակը մինչ իսկ բաց կը մնայ օդային թափանցման համար, բայց մի քիչ հոգատարութեամբ կարելի է բաւական ամրափակել ունէ տուն կամ սենեակ. կատարեալ ապահովութիւնը մինչ իսկ ասեղի ծակի չափ ծակտիկ մը չ'թողելուն մէջ կը կայանայ՝ որպէս զի դրսի եւ ներսի օդային հաղորդակցութիւնը խզի: Պատուհանները չորս մասեր ունին ամրացնելու, ապակին, ապակիին եւ կաղամածին միջեւ, կաղամածին եւ պատին միջեւ ուր որ պատուհաններ մէկէ աւելի մասերէ կը բաղկանան. ունէ մէկը պէտք է դիտնայ պատուհանները ամրափակելու միջոցները: Երբ պատուհանները ամրափակուին ընդհանրապէս կը մնայ միայն հաստատել դրսի դուռն ու ծխնելոյղը: Դրսի դուռը կա-

րելի է հաստատել առաջին առթիւ ամբարփակ շինել տալով. կամ աւելի լաւ բըպըրէ լաթի կտորներ դամելով դուռը կը հաստատուի. բանալին ծակն ալ կամ պէտք է ետեւէն բամբակ խցել եւ կամ ցատկուն կղպնք (spring lock) գործածել: Ծխնելոյղներն ալ կարելի է ամբարփակել դրսէն վառարանին խողովակին պատը մտած տեղը առանց ծակի հաստատ շինել տալով: Տաքութեան եւ ուրիշ ծակեր ալ կարելի է փակել երբ պահանջուի՝ վրան լաստիկի լաթէ երկծալ վերմակ մը դնելով ու ամրացնելով: Կախարդական հիւանդութենէ տառապողներու համար հարկաւոր է դոնէ մէկ սենեակ մը այսպէս ապահովել մինչեւ ցաւը դադրի, իսկ ընդհանուր պահպանման համար պէտք է վերոյիշեալ զգուշութիւնները գործածել որքան որ կարելի է: Բնականաբար օդափոխութիւն հարկաւոր է եւ պատուհաններ պէտք է բացուին մասնաւոր ժամանակներ, ինչպէս նաեւ դուռն ու ծխնելոյղը. օդափոխութիւնը կրնայ տեղի ունենալ միայն մասնաւոր ժամերու միջոցին, որմէ յետոյ պէտք է փակել. ամէն անձ կրնայ ասիկա կանոնաւորել իր վիճակին համաձայն: Բժիշկներու նախազգուշութիւնը այս մասին անտեղի է, որովհետեւ մարդիկ կրնան քանի մ'ամիսէն կախարդութենէ թոքախտ առել, մէկ շաբաթէն, մէկ օրէն կըրնան շատ մը կախարդական ցաւերէ վարակուիլ պատուհանը բաց ձգելով, իսկ ցերեկը կանոնաւորապէս իրենց բացակայութեան պատուհանները բաց թողլով գիշերը ամուր գոցեն կրնան տարիներով առանց հիւանդութեան շարունակել: Աս է ճշմարիտ իրողութիւնը կախարդ միջավայրերու համար: Մասնա-

ւորարար կախարդական ցաւերէ տառապողներ պէտք է դոնէ մասնաւոր ժամանակի մը համար կատարելապէս ամբարփակուին հաստատ եւ անթափանցելի սենեակի մը մէջ: Սա ալ կ'արժէ աւելցնել, թէ շատ մը ներքին ու բնական հիւանդութիւններ ալ կան որոնք կրնան բուժուիլ կարճ ժամանակի մէջ եթէ այս կերպերով հիւանդը ապահովուի կախարդական թափանցումէ. կախարդներ շատ անգամ կ'որսան բնական հիւանդութիւններէ տառապողներ ալ եւ ցաւը կը բազմապատկեն ու երբեմն մինչ իսկ առիթէն քաջալերուելով կը մեռցնեն:

5. ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱԿՈՒՄ

Ամերիկայի արեւելեան նահանգներէն մէկուն մէջ Հայ մը որ կախարդներու լէզէոնէ մը շարաշար ու շարունակ կը հարածուէր ինքզինքը դրեթէ ամբողջովին պրծեց անոնց թունաւոր եւ մահալից թափանցումներէն մասնաւորաբար ամուր լասթիկի լաթէ շինուած զգեստով մը՝ որը կանոնաւորապէս կը գործածէր գերեզմանները եւ ի պահանջել հարկին նաեւ ցերեկները: Այդ զգեստը շինուած էր ամէնէն զօրաւոր տեսակէ լասթիկի լաթէ (rubber cloth, rubber sheeting) որ կը ծախուի լասթիկի վաճառականներու քով (rubber goods supply store): Այս զգեստն ալ շինուած էր անթափանցելիութեան կամ ենթակային մարմնին եւ արտաքին մթնոլորտին միջեւ գտնուող օդային յարաբերութիւնը խզելու օրէնքով: Ան կը բաղկանայ երկու գլխաւոր մասերէ — միակտոր եւ առջեւը գոց անդրաւարտիք մը (շալվար) եւ ձրքի Սուէթըր (Jersey Sweater) ձեւով շինուած վզէն հագնելու միակտոր առջեւը գոց շապիկ մը. միւս մասերն են երկու ոտքի կտորներ որ լայն գուլպայի կամ բըպըրէ կօշիկի չեւով շինուած են, երկու թեւի կտորներ, ըսենք մէկ ոտք երկայնութեամբ թեւի գուլպաներ, եւ գլխանոց մը որ միայն քիթն ու բերանը բաց կը թողու ու կ'երկարի մինչեւ ուտերը: Անդրաւարտիքին եւ շապիկին վրայէն մէջքէն ամուր կաշեգօտի մը պինդ կը կապուի, կաշեկապ մը (strap) ամուր կը կապուի վզէն՝ շապիկին վզին վըրայ գլխանոցը քաշելով, եւ երկու կաշեկապեր ալ վարի ծնդերուն վրայ ոտքի մասերը անդրաւարտիքին քղանցքներուն վրայ քաշելով պինդ կ'ամրաց-

ուին: Այս զգեստը կը շինուի ամէնահաստատուն բըպըրի լաթէ, եւ կտորները նախապէս բըպըրի սօսինձով (rubber cement) կը փակցուին ու ապա մեքենայով կը կարուին. միակ հիմնական գաղտնիքը այն է որ այն շինուի անծակ եւ անթափանձ, ունէ մէկը կընայ այսպիսի լաթ մը կարել կամ կարել տալ: Նմանօրինակ զգեստ մը լաւ կը պաշտպանէ ամբողջ մարմինը եւ ամէն տեսակ կախարդական ցաւերու ու տկարութիւններու դէմ կրայ ծառայել թէ իբր պահպանողական եւ թէ իբր հիմնական դարման: Երբեմն հարկ կ'ըլլայ սիրտը եւ թոքերը պաշտպանելու համար կըրկնակի ծալով շինել շապիկին կուրծքը. Այդ պարագային երկրորդ ծալ մըն ալ կընայ փակցուել շապիկին կուրծքին տակ՝ մինչեւ ետեւի կողմը: Լատթիկը ամենահաստատուն եւ անթափանցելի տեսակէն ըլլալու է, որովհետեւ մարմինը կախարդական ելքաբարականութենէ անթափանցելի շինելը միակ պայմանն է: Ականջներու, աչքերու եւ շնչառութեան կամ քիթի ու բերանի հաստատ պատասպարման մասնակի միջոցներ որոնք լաստիկէ զգեստի հետ ալ կընան գործածուել, կը վերլուծուին ստորեւ:

6. ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ՓԱԿՈՒԽ

Մինչ Ամբողջական Փակումի միջոցը յատուկ է՝ Մասնակի Փակումի սիսթէմը ամենագործնական եւ ամէնազերիւրին եղանակն է. ամէն մարդ զայն կրնայ գործածել: Երբ մարմնին մասնաւոր մասերը միայն կախարդներէ պաշտպանելու դիւրութիւնը կը փոխուի թէ ժամանակաւոր եւ թէ շարունակական գործածութեան համար՝ կրկին լասթիկէ լաթի մասնաւոր կիրարկումը կարեւոր է, մանաւանդ սրտին եւ թոքերուն պահպանման համար: Ծատեր ալ կ'ըզգան որ սիրտերնին կը տրոփէ՝ մանաւանդ զիշերները, այնպէս որ առողջ չեն զգար: Երբ որ սիրտը հանգիստ վիճակի մէջ կը նետէ կամ կ'ը տրոփէ կամ կը խոստկոտի՝ անպատճառ կախարդութիւն է քու ցաւը, եւ կրնաս կտոր մը լաթով ինքզինքդ դարմանուած պահել: Ապացուցանելու համար թէ սրտին զարկը արտաքին կախարդութենէ յառաջ եկած է, ճիշդ աջ ձեռքդ ամուր կռուի շինելով բռնէ ձախ կուրծքիդ, այսինքն սրտիդ վրայ. կախարդին ելեկտրականական նետը ուղղակի պիտի սողսկի քու ձեռքիդ, մասնորոշ, եւ մասնաւորաբար վերջին մեծ յօդերուդ վրայ, եւ մէկ երկու վայրկեանէն պիտի զգաս ելեքտրական կամ մազնիսական փայփայող բայց թէ վայրկենաբար զարնող արտաքին ազդեցութիւնը՝ ասիկա ճշմարիտ է նաեւ ուրիշ կախարդական ազդեցութեան համար, այնպէս որ երբ ձեռքդ կռուի շինես եւ ամուր բռնես ուրիշ մէկին մարմնին այն մասին վրայ ուր կախարդական ճնշում կ'ըզգայ — սիրտը, թոքերը, գլուխը, ականջը, մէջքը, ծնոցան յօդը, բազկերակին վրայ, եւայլն — ելեք-

տրական ազդեցութիւնը անմիջապէս պիտի սողսկի ձեռքիդ վրայ: Հաստատուն լասթիկէ լաթի կտոր մը երբ վրան ամուր կապուի՝ կախարդութիւնը չ'կրնար թափանցել ու սրտին զարկը անմիջապէս կը դադարի: Նոյնը ճշմարիտ է մարմնին ուրիշ մէկ մասին համար ուր կարելի է լաթը կապել առանց ծակ թողելու: Սրտի ցաւէ տառապողներ շատ կ'ըլլան կախարդ միջավայրներու մէջ: Հոս կային շատ մը երիտասարդներ որոնցմէ ոմանք նախապէս ինծի չ'հաւատալով բժիշկի դիմեցին, ծախսեցին մէկ երկու հարիւր տալէր, ու չ'բուժուեցան. բայց երբ օրը անգամ մը պաղ բաղնիք առին եւ կուրծքերնուն վրայ երկու ծալ ամենահաստատուն լասթիկէ լաթ կապեցին ամբողջովին լաւացան ու հիմա գիտեն ինքզինքնին այնպէս առողջ պահել: Պէտք է հոս բացատրել թէ սիրտը եւ թոքերը ի՞նչպէս պէտք է ամբախակել լասթիկէ լաթով: Բըպլըրի խանութէ մը գնէ երկու եարտա ամէնահաստատուն բըպլըրէ կամ լասթիկէ լաթ (բըպլըր քլաթի) նաեւ երկու հատ ալ կաշեկապ (սքրեփ) — կաշեկապերը կարելի է գնել հինգ եւ տասը սէնթնոց խանութներէն. այս լաթը երկու կամ կրեք ծալէ ու տակի շապիկիդ վրայէն ժիր բռնելով ճիշդ ուսին տակէն կաշեկապով մը պինդ կապէ. կաշեկապ մըն ալ ամուր կապէ մէջքին կամ փորուն վրայէն, կաշեկապերը պէտք է ամուր կապել որպէս զի ծակ չ'մնայ. լաթը լաւ կ'ըլլայ որ մինչեւ մէջքին ետեւը լաւ մը դոցէ: Լասթիկէ լաթը կարելի է նմանապէս գործածել նաեւ մարմնի ուրիշ մասերուն համար ալ: Սեռային գործարաններու եւ արտաքսման գործարաննին ու աղիքներու պահպանման համար լասթիկէ անդրապարտիք մը մէջքէն եւ ծնոցայօդերէն կաշե-

կապերով ժիր կապելը ամէնայարմար միջոց մ'է : Բայց սրտի կամ կրծքի դործածութիւնը շատ կարեւոր է եւ կրնայ շատ մը սրտախտաւորներ ու թոքախտաւորներ մինչ իսկ բուժել : Երբեմն մէջքի ցաւի, փորու կամ կողի խոստուկի, եւ այլ ցաւերու համար սպեղանիներ (plaster) կը դործածուին, անթափանցելութեան տեսակէտով ասոնք ալ յաճախ դարմանումի կը նպաստեն . բայց փորձառութեամբ ես այնպէս գտած եմ որ վերը յիշուածին պէս պահպանուելու մասին յարմարութեան համեմատ լասթիկէ լաթ դործածելը կախարդական ցաւերու բուժման համար հիմնական դարման պէտք է նկատել :

Աչքերու տկարութիւններու համար ալ տան մէջ լասթիկով ահնոց (goggles) դործածելը հիմնական դարմանում կը խոստանայ : Կախարդներ ամէնէ առաջ աչքերուն կը թափանցեն եւ ամէնէ շատ աչքերուն կ'ազդեն : Չանազան աչքի ցաւերէ ու տկարութիւններէ զատ շատ մը խենդութիւններ, խելագարութիւններ, վնասակար տեսիլներ, ուրուականներ, եւ այլն, մտային ու գաղափարային տկարութիւններ կը մշակուին աչքերու միջոցաւ . երբեմն, մինչ իսկ գլխի ցաւեր ալ աչքէն կը ներգործեն . ենթակային աչքերը կախարդին Անթել մեքենային համար կը ծառայեն իբր հիմնական ստացողական կայան : Աչքերու միջոցաւ մտքին թափանցելով կախարդ լըրտեսները ունէ մարդու գաղափարներն ու գաղտնիքները մինչ իսկ ամբողջ յիշողութիւնը մանրամասն կը լրտեսեն . միեւնոյն ատեն աչքերու միջոցաւ կախարդներ կրնան մարդու մտքին ու խորհելակերպին թափանցելով հոն միլիոնաւոր հնարքներ խաղալ — Սատանաներու թագաւորութիւնը իսկապէս

հիմնուած է այդ էական կէտին, մարդոց աչքերուն միջոցաւ անոնց մտքին միլիոնաւոր կերպերով թափանցելուն վրայ : Բայց հոս պէտք է համառօտարար աչքերու ֆիզիքական պահպանման կամ դարմանման վրայ կեդրոնանալ : Նորէն պահպանողական գաղտնիքը օգային հաղորդակցութեան խզումէ — այսինքն աչքերու եւ գայն արտաքինէն շրջապատող օդին կամ մթնոլորտին միջեւ պատուար մը ստեղծելն : Կախարդը իր աւերիչ դործունէութիւնը աչքէն կ'սկսի կ'անցնի ականջները, յետոյ սիրտը, սեռային դործարանները, վիզը, գլուխը, մէջքը, ծունդերը, թեւերը եւ այլն : Աչքերու պաշտպանութիւնը ամենակարեւոր կէտն է հետեւաբար : Աչքերը պատասպարելու ամենահաստատուն միջոց մը, ինչպէս վերը յիշեցի, լասթիկ լաթով ահնոց կապելն է, ընդհանրապէս գլխերները կամ պոկելու ժամերուն : Հինգ եւ տասը սէնթիմոց խանութէ մը դնէ զոյգ մը կաշիէ շրջանակով ահնոց (goggles) . այս ահնոցին լասթիկէ կապը շատ թոյլ է, ուստի հանէ եւ տեղը անցուր կօշիկի զօրաւոր կապ մը . ահնոցին տակ փակուր կամ կարէ եւ կամ առանց կարելու դիր չորս ծալ հաստատուն լասթիկէ լաթ — այսինքն լայնքը պէտք է հասնի ճակատէն մինչեւ քթին ծայրը, իսկ երկայնքը մէկ ականջէն միւսը : Այս ահնոցը ուժով մը կապէ աչքերու վրայէն, հանգոյցը ամբարցնելով գլխին ետեւ, վարի ծայրերը քթին կողմերէն դէպի ներս մխէ որպէս զի ծակեր ամուր գոցուին, եւ այսպէս պոկէ ամէն գիշեր : Եթէ ծակ չ'թողուցիր՝ աչքերը կը մնան ամբողջովին պատասպարուած . մէկ գիշերուայ մէջ մինչ իսկ կարելի է նշմարել ահագին տարբերութիւն եւ ցաւու պարագային գուցէ կատարեալ դարմա-

նում : : Յերեկուայ գործածութեան համար ալ կարելի է այսպիսի ակնոց մը յարմարցնել առանց ծակի , երբ տեսնելու համար լասթիկէ լաթ չ'գործածուիր : Շատ մը գլխի ցաւեր ու անհանգստութիւններ ալ աչքերէն կ'ազդեն , այնպէս որ նորէն պէտք է պաշտպանել զանոնք : Ամէն կախարդական հիւանդութեան կամ տկարութեան դարմանումի միջոցին աչքերը գոնէ գիշերները պատսպարելը մեծապէս կը նպաստէ ապաքինելու : Իսկ աչքերու եւ մտքի կամ գաղափարի ընդհանուր պաշտպանման համար դարձեալ գիշերներ պահպանողական ակնոց գործածելը ամէնաէական առողջապահական գաղտնիք մ'է կախարդ միջավայրներու մէջ :

ԱԿԱՆՋՆԵՐՈՒ ՊԱՆՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ականջներու Պաշտպանութիւնը .— Աչքերէն յետոյ՝ երկրորդ ամենակարեւոր կէտն է : Կախարդը իր յարարերութիւնը կը հաստատէ առաջին մարդու աչքերուն եւ երկրորդ ականջներուն միջոցաւ . այս երկուքը կը ծառայեն իրր մարդկային ելեքտրականութեան եւ մաքնիսականութեան ամենակարեւոր աղբիւրները : Ականջները արտաքինէն ներվային մանր թելերով զգայուն բերաններէ շրջապատուած են . ներքին մասն ալ ատկէ զատ ունի մազ , եւ մեղրամոմ , եւ ներվային մակնէթիզմ մաքնիսական կրաւորական զօրութիւն ունին . իսկ ամենաներքին մասերը կը յարաբերին ըզեղային չորրորդ տախտակամածին եւ այլ ըզեղային զօրաւոր կեդրոններու հետ : Ականջներու այս գաղտնիքը աչքերէն վերջ կախարդներուն առջեւ բաց կը թողուն սատանայական գործունէութեան եւ ըզեղային ոճրագործութեան , ահազին աշխարհ մը , ուր հազարաւոր տարբեր տարբեր ականջի եւ գլխի ցաւեր մշակելէ զատ կարելի է բուն ականջի ծակերէն ներգործելով մարդը կաթուածահարել եւ դուցէ սպաննել : Կախարդներ ականջէն անցնելով մեծաքանակ ներվային ուժեր կը քաշեն դուրս ըզեղային կեդրոններէն . կախարդ միջավայրերու մէջ մարդոց հարիւրին տասը հազիւ այս դժբախտութենէն զերծ կրնայ գտնուիլ , միւս հարիւրին ինիսունը ինք վտանգուած են : Հիմնապէս վերլուծելով կախարդութիւնը չկրնար ազդու գործել առանց ներվային ուժեր քաշելու մարդոց աչքերէն , ականջներէն , եւ սեռային գործարաններէն—այս երեք մասերը կը ծառայեն կախարդներուն իրր կենսական

աննդատու աղբիւրներ, առանց որոնց անոնք չեն կըրնար զօրանալ եւ ոճրագործել: Ականջներուն ներքին պահպանումը ամենադիւրինն է. խնդիրը ծակերը խցելն է ամբարիակ, կախարդին հաղորդակցութիւնը խզելն է. բամբակով խցելու է:

նար զօրանալ եւ ոճրագործել: Չորրորդ էական ճամբայ մըն ալ որ կախարդներուն առջեւ բաց կը մնայ քթին ծակերէն անցնելով շնչառական կեդրոններուն հետ հաղորդակցութիւն հաստատելու ե զանակն է որ յաճախակի կը գործածուի եւ ի մէջ այլոց առողջ եւ ազատ շնչառութեան շարունակական սպառնալիք մը կը դառնայ:

Փոքր մատին ծայրին չափ կլոր շինէ բամբակը եւ դեր ականջին ծակին մէջ, յետոյ մեծ լուցկիի մը չ'վառելու ծայրով բամբակը համարձակ մէջը հրէ՛ դարձնելով, միւս կողմ դարձուր ու դուրս քաշէ, կրկին լուցկին խոթէ եւ մէջտեղը ու չորս կողմերը լաւ մը ամբարիակէ: Նոյնը ըրէ միւս ականջին: Բամբակը ոեւէ ատեն դուրս քաշելու համար փոքր լուցկիի մը չ'վառելու ծայրը մէջ խոթէ եւ դարձուր, ու բամբակը վրան պլլելով դուրս քաշէ: Բամբակ կարելի է դնել սենէ զեղարան, տուփը հինգ սէնթ կամ աւելի մեծ, բամբակին անդլիներէնն է քաքըն (cotton): Ծառ մը դլիսի ցաւեր եւ տկարութիւններ իսկոյն կը դադրին բամբակի այս գործածութեամբ, նոյնպէս ականջի ցաւեր, ձայներ, աղմուկ, զարկեր, ելեքտրական փայտայանքներ, զանգակի հնչիւններ, ականջի փսիսուք կամ ականջի խօսալ, եւայլն եւլն: Բամբակի շարունակական գործածութիւնը կախարդ միջավայրերու մէջ յարմարագոյն միջոց մ'է ըզեղային պահպանման համար, մանաւանդ խորհելու տը-

բամադիր անձեր, ինչպէս ուսանողներ, ուսուցիչներ, խմբագիրներ, գրողներ, եւ մտքի աշխատողներ իրենց ուղեգային ուժը կամ պաշարը կրնան խրնայել ականջները այսպէս ամբարիակելով: Իրօք տարբերութիւնը մեծապէս զգալի է: Բամբակը կարելի է շարունակ գիշեր ցերեկ գործածել առանց վրնասի, քիչ յետոյ լսողութիւնը այնպէս կը վարժուի որ բամբակով մարդ կրնայ միշտ ալ ըստ պատշաճին, լսել: Անոնք միայն գիշերներ կը գործածեն, ուրիշներ ալ դլիսի կամ ականջի ցաւի կամ տկարութեան պարագային: Կախարդութեան ներկայութեան ամենաառաջին սպաքոյցներէն մին է ականջին մէջ ձայն լսելը, կամ փրբանքներ, ելեքտրական զարկեր եւ այլ խառնակութիւններ զգալը. հետեւաբար առաջին առթիւ որ այդ կ'զգաս պէտք է դիմես բամբակի կանոնաւոր գործածութեան:

ՍԵՌԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԾԸ

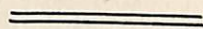
Սեռային Գործարաններու Պահպանումը.—Սեռընդային առողջապահութեան տեսակէտէն ամենաէական քայլ մ'է: Իրօք կախարդ միջավայրերու մէջ չէ կարելի գտնել արու կամ էգ սեռային գործարան մը որ կախարդներու հազար ու մէկ ոտնձգութիւններէն զերծ գտնուի: Սեռային պարզ գրգռումներէ սկսեալ մինչեւ արգանդային խանգարում եւ արգանդային սերնդասպանութիւն կամ մանկավարժ սերնդասպան կախարդներու առջեւ բաց կը թողու աւերիչ գործունէութեան ահագին դաշտ մը: Գերման Բանակը եւ Հրէաներու պիղծ վոհմակը գերէր ցերեկ անդադար կը գործեն այս ուղղութեամբ: Գիջութիւն, անբարոյականութիւն, ապօրինի սեռային յարաբերութիւն, պոռնիկութիւն, սեռամոլութիւն, երազախարութիւն, անտեղի սեռային հոսումներ, ներքին խանգարումներ, եւայլն, կախարդութեան ամենահիմնական ոճիրներն են: Սեռային գործարաններու այս պիղծ այցելութիւններէն վերջ կախարդներ կը ջանան մտքին եւ ֆիզիքին զանազան մասերուն վրայ կիրարկել իրենց սատանայական մարդաւեր թոյնը. մանաւանդ աչքերէն կը ներգործեն բուն իսկ անհատին մտքին վրայ: Եսը կամ մտային իսկական ազատ ու առողջ տրամաբանութիւնը տակաւ առ տակաւ խղճալի գերի մը կը դառնայ սատանային դաւադիր մաքիլներուն կախարդական ճնշումին ներքեւ, այսպէս յաճախ անհատական, ազգային ու մարդկային ամբողջ էական արժանիքը, կեանքն ու գոյութիւնը զոհ կերթան կախարդութեան:

Սեռային կախարդութիւնը փոխադարձաբար կը

ներգործէ մարդու ամբողջ ջղային սիսթէմին վրայ. շատ մը ախտեր եւ հիւանդութիւններ ըստ այնմ կախարդին համար դիւրին մշակույթ մը կ'ըլլան. աչքերը կը կակղնան. ենթական կը տկարանայ, կորսնցնելով իր կարծրութիւնը ու դիմացկուն գործութիւնը, կախարդը ենթական վրայ կը զօրանայ ծրծելով անոր ներվային ուժը, ու աչքերէն թափանցելով նա կը ներգործէ մտքին կեդրոններու վրայ, ենթական ամբողջ դադանիքները կը լրտեսուին, բաց դրքի մը պէս կը կարգացուին, եւ կը գողցուին, ապա կախարդը հոն կը դնէ փոխարէն անդիւր գրքոյկ մը որուն մէջ օր ըստ օրէ կը դրէ իր սատանայական դաւադիր ծրագիրներուն գործադրման դրդող յատակագիրը. այսպէս կախարդ միջավայրներու մէջ ամէն անհատ կ'ազդուի, անդիտակցօրէն կը գերիանայ: Մտային առողջութիւնը ասանկ միջավայրերու մէջ կը պահանջէ բացարձակ սեռային ժուժկալութիւն. ֆիզիքական առողջութիւնը կը պարտաւորէ մարդս սեռային ուրէ խնդրէ կարելի եղածին չափ հեռի կենալ, ազգային օգտակարութիւնը նոյնպէս կը հարկադրէ թէ ժուժկալութիւն եւ թէ զգոյշ չափաւորութիւն: Այդպիսի միջավայրերուն մէջ սեռային յարաբերութիւն ու ամուսնութիւն պէտք է նկատել վտանգաոտ փորձառութիւն մը: Առողջապահութեան տեսակէտէն սեռային գործարաններու ապահովութիւնը պէտք է կարելի ընել զանոնք կախարդներու այցելութիւններէն պատասպարելով: Բնականաբար ժուժկալութիւնը սկզբնական քայլն է, երկրորդ՝ պաղ ջրով լողցնելն ու պինդ չիւրով սրբելը կը կարծրացնէ մասերը եւ կախարդներու ազդեցութիւնը կը կոտրէ. երրորդ՝ պէտք է գործածել փակումի

միջոցը: Իբր մասնակի փակում, ինչպէս առաջ յիշեցի, լաստիկէ կարճ անդրավարտիք մը շինելու է ու զայն մէջքին ու ծունկերուն վրայէն կաշեկապերով ամրացնելու է, կարելի է զայն գործածել միայն գիշերներ, ոեւէ սեռային տկարութեան պարագային, եւ կամ միշտ. այս մեթոտը բացարձակ ապահովութիւն կը խոստանայ եթէ ծակ չմնայ գործարաններու եւ արտաքին միջնորդին միջեւ:

Ամէն մարդ կամ կին կրնայ գործածել այս միջոցը, այսպիսի միջավայրերու մէջ սեռային առողջապահական ամենակարեւոր միջոց մ'է լաստիկէ անդրավարտքը: Յաջողութեան էական դադարներէն մէկը սեռային անկախարդելիութիւնն է թէ անհատապէս, թէ տնտեսապէս եւ թէ ազգովին:

ԱՅԼ ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐ

Շնչառական Գործարաններու եւ Ստամոքսի կախարդ ազդեցութիւններէ պահպանումն ալ կրնայ կատարուել մասնակի փակումով: Սրտին, թոքերուն, եւ միւս շնչառական գործարաններուն կախարդեր կը յարձակին առաջին քթէն եւ երկրորդ արտաքինէն, շատ անգամ շատ անգամ երկու կերպերն ալ միասին կը գործածուին: Նշաններն են առողջ շնչառութիւն, սրտի տրոփ, հեւալ, եւ թմրեցուցիչ, անբնական, նեղիչ ու բռնազբօսիկ շնչառութիւն: Արտաքինէն պաշտպանուելու համար կուրծքը պէտք է լաստիկով ամրափակել, ինչպէս նախապէս բացատրուեցաւ, իսկ քթէն ներքին կախարդական հաղորդակցութիւնը խզելու միջոցը քթերուն ծակերուն մէջ բամբակ գործածելն է, բերանը պէտք է գոց պահել, եւ քթին մէջ ա յնքան մը բամբակ ամրացնել որով բամբակին մէջէն կարելի ըլլայ շնչել, առաջ բամբակը մէջը ամրացուր ու յետոյ լուծքի ծայրով կողմէն ծակ մը շինէ որու մէջէն կարենաս ազատ շնչել, եթէ շնչառութիւնը կախարդուած է կամ սրտի եւ կամ թոքերու կախարդական տկարութիւն կ'զգաս այս կերպով կրնաս շատ լաւ պաշտպանուիլ, գոնէ միայն գիշերները գործածէ եթէ չես կրնար ցերեկը գործածել. եթէ փորձը կատարես արդէն տարբերութիւնը կը նկատես յաջորդ առտու: Այդ կերպով կախարդութիւնը կ'արգելուի երեք պատճառներով. առաջին՝ քթին ծակը գոցուելուն ներս չ'կրնար թափանցել, երկրորդ՝ բամբակը ինքնին բաւական կը հաւաքէ կախարդին արտաձգած ելեքտրականութիւնը եւ չ'թողուր որ անց-

նի, եւ երրորդ՝ անցքը շատ նեղ ըլլալուն ենթական շունչը ուժով կը ներշնչէ ու կ'արտաշնչէ, որով կախարդութիւնը չ'կրնար ազդել:

Կ'արժէ թելադրել նաեւ որ ենթական պէտք է շատ քիչ ծխէ ու առատ խմելիք այսինքն ջուր, կաթ, թէյ, սուրճ եւ անվնաս ըմպելիներ դործածէ:

Ստամոքսային Պահպանման կամ Դարմանման համար արտաքինէն փորուն կա՞ ստամոքսին վրայ լաստիկ կապելը անհրաժեշտ է, իսկ ներքինէն պէտք է բերանը դոց պահել: Նոյնպէս նպաստաւոր է ստա: մոքսը միշտ թաց պահել ու առատօրէն դործածել ջուր, կաթ, թէյ ու անվնաս ըմպելիքներ:

Մագերը ու գլխուն մակերեսը կարելի է պաշտպանել մէջը երկու ծալ լաստիկ կարուած գիշերային գլխարկով (night cap): Մագերը կախարդին ելեքտրական ու մաքնիսական ազդեցութիւնը ամենէն աւելի կը քաշեն—այնքան շուտ կ'ազդուին, որքան ալ թրջես ու սանտրես հարթ չես պառկիր, անկանոն կերպով կը կանգնին ու սզեղ ձեւեր կ'առնուն: Եթէ կախարդութիւնը շարունակուի, մագերը արմատէն կ'ազդուին ու կը թափին: Կախարդութեան նշաններէն առաջին նշաններէն մէկն ալ մագերուն անկանոն կեցուածքը եւ կամ թափիլն է: Անոր համար է որ այսքան զեղեր բնաւ չեն օգներ մագերու թափումը արդիւլու, եւ կախարդ միջավայրերու մէջ մաղ թափած մարդիկ այնքան բազմաթիւ կ'ըլլան: Գլուխին արտաքին կեղեւը մինչ իսկ կ'ազդուի, մանաւանդ գլխուն ետին ու ողնուղեղին վերի մասը կախարդութենէ թափանցուելով շատ մը տեսակ գլխի ցակերու

եւ տկարութիւններու պատճառ կը դառնայ: Գլուխն ու մագերը ինչպէս նաեւ վզին ետեւը կամ ողնուղեղին վրայի մասը կարելի է լաւ մը պաշտպանել դանոնք լաստիկէ ֆէփով պատասպարելով: Նախապէս կարեւոր է գլուխը իրիկուն առտու պաղ ջրով լաւ մը լուալ, ապա սրբոցով պինդ շիման ենթարկել, ասիկա պէտք է առօրեայ սովորութիւն ըլլայ: Լաստիկէ ֆէփը կը գործածուի գիշերները, թեթեւ ֆէփ մը առ, սովորականէն մէկ կամ մէկէ աւելի մատնաչափ մեծ, մէջի շրջանակէն երկու ծալ զօրաւոր լաստիկէ լաթ կարէ ու մէջը լաւ մը յարմարցուր, ասոր ետեւի կամ վզին մասը թող մէկ ականջէն միւսը երեք կամ չորս մատնաչափ ֆէրին ծայրերէն վար երկարի, գլխիդ վրայ պինդ մը քաշէ առջեւէն ու ետեւէն՝ այնպէս որ ծակ չ'մնայ, ետեւի մասը վզին ամբարցուր կաշիէ կապով: Ամէն գիշեր պէտք է դործածել զայն. ամենաապահով միջոց մ'է այս՝ գլուխը, ողնուղեղի վերի մասն ու մագերը միասին կախարդութենէ պաշտպանելու:

ԿԱՇԵԿԱՊԵՐՈՒ ՄՍՏՈՒՅՈՒՄ

Ծունկերուն եւ բազուկներուն պաշտպանութեան համար գործածուած կաշեկապերու (strap) մատուցումը դիւրին եւ յարմար միջոց մ'է: Ամենէն շատ մշակուող կախարդական շղային տկարութիւններէն մէկը յողացաւը կամ ոսմաթիզմն է որ բժիշկներ յաճախ պաղատութեան կը վերադրեն: Ոչ թէ միայն ոսմաթիզմ այլ մինչ իսկ ծնդային եւ բազկային անդամալուծութիւններն ալ ոճիրներ են որոնք այնքան յաճախ կը գործուին ֆիզիքաւեր կախարդներու կողմէ: Ասկէ դատ անոնք կը ջանան մշակել նաեւ բազմատեսակ շղային տկարութիւններ թէ բազուկներուն եւ թէ ծունդերուն մէջ. մասներու եւ ձեռքերու, ոտքերու եւ մինչ իսկ ուսերու շղային ցաւերն ու տկարութիւնները շատ անգամ յառաջ կուգան կախարդութենէ. մկանունքներու թուլութիւն, ուժաթափում թմրութիւն, ջիղերո անգօրութիւն, շղայնոտութիւն, զարկ, խայթ, խոստուկ, կծկում, դող եւայն, կը պատկանին կախարդական ֆիզիքաւերման շրջանին: Նախապէս յիշուած վեց միջոցներն ալ կարելի է կիրառել ծունդերու ու բազուկներու պահ պանման կամ մինչ իսկ դարմանման համար—ամէն պարագայի տակ պաղ ջրով այս մասերը լողցնելը եւ պինդ շփելը առաջին գործն է: Բայց կաշեկապերու մատուցումը ամենագործնական դարմանիչ պահ պանողական միջոցներէն մէկն է: Կաշեկապեր (strap) կը ծախուին հինգ եւ տասը սէնթիոց խանութներ, շատ մը պտուղի, լաթի, կամ չոր ասլրանքներու խանութներ, եւ կաշիի խանութներ, զինն է հատը հինգ սէնթ, տասը սէնթ, եւ ամենալաւը եր-

կու հատը քառորդ մը: Յաճախ այս կաշեկապերը միայն ծայրերէն ծակուած կ'ըլլան ու ծունդին կամ բազկին լայնքին յարմարցնելու համար պէտք կ'ըլլայ նոր ծակեր ծակել տալ իրարմէ քառորդ մատնաչափ հեռաւորութեամբ մինչեւ ամբոցնելու ծայրէն կամ ճարմանդէն վեց կամ եօթը մատնաչափ հեռու՝ որը կրնայ կարճ կտրուիլ ու յարմարցուիլ բազկին կամ ծունդին ուսէ մասին համար: Եթէ կաշեկապ ծախու առած տեղը կարելի չ'ըլլայ աւելի ծակել տալ դայն՝ կոշիկ նորոգողի մը խանութ գուցէ ծակեն, եւ կամ կարելի է ծակիչ մը դնել մանրերկաթավաճառի խանութէն ու անձամբ ծակել, կարճեցնել, ու յարմարցնել: Ծունդերու դարմանման կամ պահպանման համար իւրաքանչիւր ծունդին վրայ պէտք է դնել չորս կաշեկապ, առաջինը սրունդէն ճիշտ վերը, երկրորդը՝ կամ ամենակարեւորը ծնկայօղին ճիշտ տակը, երրորդը՝ ծնկայօղին վերեւ ու չորրորդը ազդրին ամենավերի մասէն. կաշեկապերը պէտք է ամուր կապուին որքան կարելի է, որովհետեւ բուն դաղանիքը այնպէսով ջիղերը ամուր բռնելու եւ կախարդին նետը կամ ազդեցութիւնը ջիղերուն վրայ ազատ ներգործելէ արգիլելն է: Նմանապէս բազուկներուն վրայ ալ երեք կաշեկապ պէտք է դնել, առաջինը՝ բազկերակին վրայ, երկրորդը՝ բազկայօղին ճիշտ մօտը, ու երրորդը՝ ճիշտ ասդին: Երբ միայն հասարակ պահպանման համար հարկ ըլլայ, ուր ուսէ ֆիզիքական ճնշում չկայ ու շատ թեթեւ ազդեցութիւն մը կ'զգացուի, այն ատեն կարելի է նոյնիսկ պաշտպանել ծունդերը ծնկայօղէն ճիշտ վարը՝ կաշեկապերով ամբոցնելով, բազկերակին վրայէն ալ փոկ կապելը արգելիչ միջոց մըն է: Կաշեկապերը

պէտք է կապել ներքնագրեստին վրայէն որպէսզի ուղղակի մորթը չ'վիրաւորուի: Երբ կապելէն քիչ վերջ արիւնը բռնուի կամ թմրութիւն յառաջ դայ, մէկ ծակ թուլցուր, եւ կամ երբ չ'կրնաս դիմանալ քիչ մը վարէն կապէ, եւ ապա նորէն վերէն կապէ, երբեմն հանդիստ առ եւ նորէն կապէ, այսպէս եթէ հարկ ըլլայ միշտ ալ շարունակէ, արդէն եթէ կախար գութիւնէ ցաւը՝ երկրորդօրն իսկ ենթական մեծ տար բերութիւն պիտի դայ, եւ պէտք է շարունակէ: Թէ ջղային գորութեան պահպանման եւ թէ ջղային տրկարութիւններու դարմանումին համար պէտք է սովորութիւն ընել կաշկապերու գործածութիւնը: Ծատեր բժիշկներու ու դեղերու հազդին դրամ վատնելէ վերջ իմ թելադրած միջոցներով ու կաշկապ գործածելով անմիջապէս ապաքինեցան, շատեր ալ կրնան այժմ ինքզինքնին առողջ եւ զօրաւոր պահել թէ գործարան կամ այլ գործու մէջ եւ թէ գործէն դուրս, մինչ իսկ ըմբիշտներ և զօրեղ երիտասարդներ որոնք կախարդ միջավայրերու մէջ կը գտնուին, պէտք է ինքզինքնին թելադրուած միջոցներով չար աչքերէ ու նախանձոտ թշնամի կախարդներէ պահպանեն: Վերոյիշեալ ջղային տկարութիւններէն տառապողներու հանդիպեցայ ես որոնք ինծի ըսին որ գործարանը դժուար գործի մը պատճառաւ եւ կամ պաղը առնելով ազդուած էին. ու անոնք առանց իմ պատուերներուս անսալու տօքթօրի ու դեղի դրամ մսխեցին՝ ի զուր, վերոյիշեալ միջոցները գործածող ներ անպատճառ կ'ապաքինին եթէ իրենց ցաւը կախարգութենէ յառաջ եկած է: Եւ ընդհանրապէս ջղային տկարութիւններ մեծամասնաբար կախարդներէ յառաջ կուգան, անպատճառ պէտք է բացառել

անանկ տկարութիւններ որոնք միայն ներքին թուսաւորում կամ միայն բնականէն ներքին ստոյգ պատճառներ ունին: Փորձը ամենալաւ ապացոյցն է: Որովհետեւ կախարդներ յաճախ զգուշօրէն պարագային բերման կամ առիթի ուղղութեան ալ կը հետեւին եթէ մինչ իսկ դժուար գործէ, յոգնութենէ, պաղէն, կամ ներքին պատճառներէ ալ ազդուած ըլլայ ջղային տկարութիւններէ տառապող մը՝ կախարդներ այդ փոքրիկ պատճառներն եւ անոնց յառաջ բերած բազմաաբար փոքրիկ տկար ախտանիշներուն վրայ գործելով զանոնք կրնան մշակել եւ հասաղին, երկարատեւ կամ անբուժելի ախտի մը վերածել: Կախարդ միջավայրերու մէջ պէտք է մարմնին եւ մտքին ամէն մէկ մասին առողջութեան հսկել եւ առաջին նշանը նշմարելուն դիմել կախարդներէ պահպանուելու վերոյիշեալ միջոցներուն: Ջղային գրութիւնը իր մեծ ճիւղերը արձակած է վերէն ծունդերուն մէջ որոնք մէջքին մէջէն կ'երկարին մինչեւ ոտքերը եւ ուսերէն ալ դէպի ձեռներն ու մատներուն ծայրերը, այս ջղային մեծ ճիւղերուն վրայ կախարդները կը յարձակին որոնք զետեղուած են մարմնին մակերեսին վրայ ու մորթին տակ, մորթին մէջ երկարելով իրենց մանրաթել ծայրերը: Ընդհանրապէս կախարգութիւնը կը գործէ ոտքէն կամ սրունդին վերէն դէպի յօդէն վեր դէպի ազդը, այսինքն վարէն սկսելով դէպի վեր կը սողոսկի: Ձեռքերէն ալ սողոսկելով կը յառաջանայ դէպի ուսը: Կախարդը իր աւերիչ ուժերը կը կեդրոնացնէ ընդհանրապէս ծունդին կամ բազկին կարեւոր մէկ մասին վրայ. փորձով տեսնուած է որ կախարդը երբեմն յանկարծական նետով մը ոտքէն սկսելով երկվայրկեանաբար

Ելեքտրական ուժերին զարկ մը կամ ցնցում մը դէպքի վեր կը զրկէ իր ենթակային ուղեղին ուր ի միջի այլոց ծունդերու զգացողական կեդրոնը կը գտնուի: Կախարդներ երբեմն միայն շարունակական ջղային ուժ դուրս քաշելով ու զայն ծծելով կը գոհանան, որովհետեւ կախարդներ նախապէս ջղային կամ ներվային ճճիներ են ու անով կը սնանին ու կը պարարտացնեն իրենց չար ու ոճրագործ աչքերուն ետին զետեղած դժոխային Անթել Մեքենային մթերանոցը: Բայց անոնց աւելի եւ աւելի ոճիրի մղող անողոք աստրոթակը աւելի յաճախ զանոնք կը դրգոէ իրենց ենթակային Ֆիզիքական քայքայմանը: Մանաւանդ Գերման Բանակի ամենահիմնական հետապնդումը կործանում է: Այսպէս՝ յունքերուն-ինչպէս նաեւ ամբողջ ջղային մասերուն-ջղային ուժը դուրս քաշելէ վերջ կախարդը կը ջանայ անդամալուծել: Ան կը կեդրոնացնէ իր ամբողջ ուժը երբեմն մէկ ծնդան երբեմն երկու ծունդերուն վրայ ու գիշեր ցերեկ անընդհատ կը կրծէ ու կը կրծէ մինչեւ ամիսներով, նոյն պահուն ենթակային վրայ ակտանիչը երեւան կուզայ ու նա կը տառապի. յայտնի բան է որ բժիշկ կամ դեղ անօգուտ է: Բայց կաշէկապերը երբ պինդ գրկեն ջիղերը՝ կախարդին գործունէութեան ճանապարհը կը գոցուի ու նա չկրնար ազդել:

Ծունդերու կախարդ ազդեցութեան ենթարկուելու նախնական նշաններն են ծունդերուն ուժը դուրս քաշուիլը, ծունդերուն ելեքտրական զարկերու կամ ցնցումներու ենթարկուիլը, ծունդերու ջղայնոտութիւնը, յոգնածութիւնը, ու շատ մը ուրիշ անբնական նշաններու երեւումը. վերջապէս՝ կախարդը կը կրծէ ու կը կրծէ երկվայրկեանական ընդմիջումներով.

երբ որ ունէ մէկը այդ կ'զգայ մարմնին ունէ մէկ մասին վրայ, ստուգարար կախարդութեան ենթարկուած ըլլալը ըմբռնելով պէտք է դիմէ վերոյիշեալ պահպանումի կամ դարմանումի միջոցներուն, որովհետեւ այդ պարագային ոչ դեղ եւ ոչ ալ բժիշկ այլեւս կրնան օգնել:

Կաշէկապերու գործածութեան օգտակարութեան վրայ ծանրանալէ վերջ պէտք է յիշել նաեւ կաշեգօտիի կարեւորութիւնը մէջքի ցաւի կամ տկարութեան համար: Մէջքի ջղային կեդրոնը մարդու մեքենակազմին ամենաէական մասերէն մէկն է. կախարդներ յաճախ կը յարձակին այս կեդրոնին, աւելի կիներու քան այլ մարդոց մէջ: Հետեւաբար դարմանը պէտք է փնտռել միւս միջոցներուն հետ միասին ամուր կապուած կաշիէ գօտիի մէջ. ժիր կապուած կաշիէ գօտի մը կրնայ յաճախ ծառայել իբր պաշտպանողական. նա պինդ կը գրկէ ջղերը այնպէս որ կախարդներ չեն կրնար յարձակիլ, որովհետեւ անոնք կրնան յարձակիլ թոյլ ու ազատ ձգուած ջիղերու վրայ միայն:

ՄԻՋԱՎԱՅՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՅԻՒՆ

Ապահով միջավայր կը նշանակէ կախարդներէ զերծ միջավայր. ամենաապահով բնակավայրը հոն է ուր ամենաքիչ թուով կախարդներ կան կամ բնաւ չկան: Կախարդներու ամենաառաջին քայլը իրենց դրացի բնակչութեան սեպհական գործերու եղեռնական ուղղութեամբ անտեսանելիօրէն խառնուելն է— անոնք կազմակերպեալ Սատանաներու Թագաւորութիւն մ'են, տեղական կամ թաղական իշխանութիւններու բաժնուած. իւրաքանչիւր իշխանութիւն իր սահմանին մէջ գտնուող ամէն անհատի վրայ իր հաւատքով ներքնապէս կ'իշխէ իբր ամենաբացարձակ դժոխային բռնապետ ու ամէն օր կը ջանայ անոնց վրայ գործել այնքան կախարդական ոճիր որ կրնայ, անհատապէս, մտաւորապէս, ֆիզիքապէս, տնտեսապէս, նաեւ ընտանեկան կազմակերպական, ցեղային, ազգային, ընկերային, եւ մարդկային ուղղութիւններով: Գերման Ստորերկրեայ Բանակը ուր որ ալ ըլլայ՝ անընդհատ կը գործէ օտար ազգերու մահաւանդ դաշնակից ազգերու ու ցեղերու սիսթէմաթիք կործանման ուղղութեամբ: Ոմանք կը հարցնեն թէ անոնք ի՞նչ պատճառ ունին ուրիշ մարդոց այդպիսի եղեռնական վնաս հասցնելու. անոնք նախապէս կազմակերպուած են բուն իսկ կործանելու համար իրենց օտար եղողները և իբր երգուեալ սատանաներ, կը գործեն ամէն մարդկային օրէնքի հակառակ ու բացարձակ Գերման անիշխանական ծրագրով կը ջանան քանդել ու աւրել ամէն ինչ որ Գերմանական չէ: Երբեմն կախարդ ոճրագործը իր զոհին ցոյց տալու

պարագայիս ան ինծի կ'ըսէ որ այդ մարդը իրեն լաւ բարեկամ մը կերեւնայ եւ ինքը չ'կրնար հաւատալ թէ այդպիսի շարութիւն մը կ'ընէ իրեն, պէտք է հոս կրկին նկատի առնել որ կախարդը կամ սատանան արտաքին հազարաւոր կեղծիքներ կը գործածէ իր ներքին իսկութիւնը ծածկելու համար, այնպէս որ քու արիւնդ ծծող կախարդը շատ անգամ ճիշտ քեզի սիրահարութիւն կը կեղծէ: Եթէ Գերմանացի է կամ Գերմանական սերունդ է, եթէ Հրայ է, եթէ Իրլանտացի է, հոգ չէ թէ ամերիկանացած կամ կերպարանափոխուած ըլլայ ան, արտաքինը որքան ալ բարի, ազնիւ ու գեղեցիկ ըլլայ, ան կախարդ է կամ կախարդ ու դժոխային ցեղի մը զաւակն է որ Թուրքին հետ միասին քու եւ քու ազգիդ արիւնը լսած է ու պիտի ջանայ միշտ ալ յամառօրէն շարունակել—հետեւաբար եթէ չես կրնար զայն սպանել, գոնէ հեռի կեցիր ու ինքզինքդ պաշտպանէ: Կախարդներ միայն մահէն կը վախնան, ուրիշ ոեւէ բան նկատի չեն առներ—այդքան բացարձակ են. ու ամենէն աւելի կը վախնան իրենց բնաջնջումէն, չ'ըլլայ թէ իրենց հինգ հազարամեայ Սատանայական Թագաւորութիւնը կործանի: Անոնք երգուած են դիւային մոլեգնութեամբ ցմահ փարիլ իրենց սատանայական կոչումին: Վախնալու ոչինչ կայ երբ գիտես այդքանը, քու ունեցած կարողութեանդ չափով կը գործադրես, որովհետեւ անհատ մը կամ ազգ մը բազմիցս աւելի յաջող ու երջանիկ կրնայ ըլլալ առանց թշնամի կախարդներու եւ առանց թշնամի կախարդութեան. թող վախնան անոնք որոնք չեն հաւատար կախարդութեան ու չեն գիտեր թէ կախարդութիւնը ինչ մեծ ոճիր մ'է, ու գիտնալով հանդերձ կազմակերպեալ

պաշտպանողական ու յարձակողական միջոցներու չեն դիմեր. վերջինները կը յետադիմեն ու կ'ապասերին. նախկիններն են որ կը յառաջդիմեն :

Կրկին կեդրոնանալով միջավայրային ապահովութեան վրայ հարկ է յայտարարել որ Միացեալ Նահանգներու մէջ կախարդներու ամենանուազ վայրերէն մին Քալիֆորնիան է՝ Սանֆրանսիսկօէն դուրս. հետեւաբար կախարդութենէ ծանր տառապողներ դուցէ կրնան առողջանալ ժամանակաւորապէս հոն դադրելով, բայց դուցէ քիչ վերջ հոն ալ Հրէաներ եւայլ կախարդներ լեցուին, այնպէս որ Հայեր իրենց կեանքը ապահոված կ'ըլլան երբ առաջին առթիւ պատերազմը վերջանալուն վերադառնան հայրենիք եւ բնաւ չթողուն որ ոեւէ գնով հոն կախարդներ մուտ գտնեն՝ մինչիսկ միաօնարական կամ դեսպանական հաստատութիւններու միջոցաւ: Առ այժմ իմ թելադրութիւններս հետեւեալներն են. Առողջութեանդ հոգ տար. կախարդներ գտնուած միջավայրերէ ասլոյէ այնքան հեռի որ կրնաս. Հրէաներու հետ գործ կամ առուտուր չ'ընես. անոնց խանութները մի երթար ոեւէ գնով. կախարդ աղջիկներու ետեւէն չ'նայիս եւ ջանա որ աչքերդ կախարդներու չ'ցցնես. ոեւէ օտարի հետ յարաբերութիւն մի ունենար մինչեւ որ վստահ չ'ըլլաս որ ան կախարդ եւ թշնամի դասակարգերու չ'պատկանիր. Գերման կամ Այրիւզ պօսերու ձեռքին տակ մի գործեր. առողջութեանդ միշտ հոգ տար առօրեայ պաղ լոգանքներով ու նախապէս թելադրուած միջոցներով. նկարագիրդ ալ պահպանէ. բարոյականիդ հոգ տար. ազգային սկզբունքներդ ունեցիր ու այլասիրուամի վըտանդը միշտ մէկդի վանէ, Հայր կրնայ պարծենալ

իրը ճակատը բաց ազգ մը աշխարհի պատմութեան մէջ. կախարդներէ բնաւ մի վախնար՝ այլ միայն զգուշացիր ու անոնց բնաջնջումին համար ինչ որ կրնաս ըրէ, ջանայ յարգել Անդղիացի ու բնիկ Ամերիկացի դրացիներ ու բարեկամներ որոնցմէ շատեր յաճախ Մտային Ելեքտրականութեան լաւ տեսակը կը կիրառեն ու կրնան յաճախ առանց քու գիտակցութեանդ քեզ թշնամի կախարդներէ պաշտպանել. գիտցիր նաեւ որ Անդղիացիք ու բնիկ Ամերիկացիք կամ Անկլօ-Սաքսօններն Մտային Ելեքտրականութեան եւ մինչիսկ կախարդութեան մէջ մեծապէս կը գերազանցեն Գերմանները, ու արդէն անոնց չնորհիւ է որ այսօր աշխարհ պիտի կրնայ ինքզինք Տեւոտոնական դժոխքէն պրծել: Վերջապէս միջավայրըդ ապահովէ, թէ բնակարանդ եւ թէ գործի կամ առեւտուրի տեղդ Գերման կախարդներէն զերծ պահէ որքան որ կրնաս. իսկ եթէ առողջութիւնդ արդէն մասամբ վտանգուած է առ այժմ ջանայ գտնել աւելի ապահով միջավայր մը, եթէ պարագան շատ ծանր է եւ ինքզինքիդ պէտք եղած հոգը չես կրնար տանիլ՝ միջավայրդ փոխէ, այսինքն օդափոխութեան գնա, եւ եթէ կրնաս գնա ուր որ կախարդ շատ քիչ կայ, այսինքն՝ Քալիֆորնիա, նախընտրելի է դէպի հարաւային կողմերը: Միտքդ դիր որ այս երկրին մէջ մարդուս կեանքը ամբողջովին ապահով չէ, երկրին որ մէկ մասն ալ ըլլայ, որովհետեւ հինգ միլիոն գործօն կախարդներ կան այս երկրին ամէն կողմերը, ու այս երկիրը ներքինին մէջ կախարդութեամբ կը կառավարուի: Աւելի վտանգաւոր է ընտանեկան կեանքը, ամուսնութիւնը երկրի պէս չէ հոս, այլ ընտանեկան յարկը եւ ապագայ սերունդը կախարդ հալա-

ծանքի ենթակայ է : Վերջապէս պատրաստուէ հայրենիք վերադառնալու երբ պատերազմը դադրի , մինչեւ այն ատեն ջանայ թէ մտային եւ թէ ֆիզիքական առողջութիւնդ պահպանել վերոգրեալ բացարձակ միջոցներով :

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ

Դեռ երկու դար առաջ կախարդները կախաղան կը հանէին կամ սեւ խայտղանի մէջ թաղելով կրակի խարոյկներու վրայ կ'այրէին : Յարդ պարագաները փոխուած են ու կախարդներ ամենուրեք կը վայելեն ապօրինի ազատութիւն : Միայն կան անտեսանելի կազմակերպութիւններ ու կառավարութիւններ որոնք կախարդութեան դէմ կը գործածեն զերակշիռ կախարդութիւն ու քընթրօլ—սա ճշմարիտ է մանաւանդ Ամերիկայի համար , ուր բնիկ դասակարգը կազմակերպուած է ու կրնայ գործածել թէ անտեսանելի եւ թէ տեսանելի անուղղակի միջոցներ : Այս պատճառաւ կախարդութեան ու կախարդ լրտեսութեան դէմ գործնական միջոցներով չ'կազմակերպուող ազգեր կամ դասակարգեր ահագին սպառնալիքի մը ենթակայ կ'ըլլան : Ամենէն աւելի կը գործէ հոս ու շատ մ'ուրիշ երկիրներ՝ Գերման Ստորերկրեայ Բանակը , ռճիրի ու եղեռնի ծայրայեղ ու սխիթմաթիք ուղղութիւններով : Ամերիկեան ու Անգլիական կազմակերպութիւններ անընդհատ կը մաքառին Գերման Բանակին դժօրային ոտնձգութիւններուն դէմ , չափաւորեալ պաշտպանութիւն եւս գործածելով մինչ իսկ դաշնակից միւս ազգերու ու ցեղերու համար ալ : Բայց եթէ աշխարհ պէտք է փրկուի , Գերման Բանակին տարրեր տարրեր տարրերը բնաջնջուելու են—այս ըլլալու է մանաւանդ Դաշնակից ազգերու հետապնդումը :

Հայերս պէտք ունինք մեր բարեկամ Ամերիկացիներէն ու Անգլիացիներէն օգտուելու. պէտք ունինք ուսումնասիրելու Մտային Լրտեսութեան գործածութիւնը որը ազգային կազմակերպութիւններու ամենամեծ ազդակն է: Ամերիկեան եկեղեցիներ Մակնէդիզմի կամ Մտելքարականութեան կազմակերպեալ գործածութեամբ ու մինչ իսկ հակակախարդական ու հակա-Գերմանական կախարդութեամբ կը պաշտպանեն իրենց հօտը եւ իրենց բարեկամները—ինչու՞ մեր եկեղեցիները ու եկեղեցականները անոնցմէ չեն սորվիր թէ իրական ու գործնական Գրիստոնէութիւնը ի՞նչ կը պահանջէ, եւ թէ ի՞նչպէս պէտք է վերակազմել մեր եկեղեցիները որ Քրիստոսի նման Մտային Մակնէդիզմ գործածելով թշնամի կախարդներէ պաշտպանեն Հայ գաղութը եւ Հայ ցեղը, իրօք եկեղեցի մը ու քարոզիչ մը որ Մակնէդիզմ չը կրնար գործածել՝ ամբողջովին թերի կը գտնուի իր պարտականութեան մէջ: Միւս կողմէ, մեր ազգային կազմակերպութիւնները երբէք պիտի չ'կրնան կատարելագործուիլ, մանաւանդ այս դարուն, առանց Մտային Լրտեսութեամբ կազմակերպուելու: **Մեր չորս կողմը չենք կրնար գտնել կազմակերպութիւն մը որ կատարեալ ըլլայ առանց Մտային Լրտեսութեան:** Մեր ազգային կազմակերպութեան անկատարելագործեալ վիճակին կարեւոր պակասը ճիշտ այդ կէտն է: Բայց ի՞նչպէս պէտք է սորվինք Մտային Ելեքարականութեան կերարկել— այդ է հարցը: Անմիջապէս բռնելու ենք մեր Ամերիկացի ու Անգլիացի բարեկամներու օձիքէն—անոնք այդչափ բարիք մը մեզ պարտական էին շնորհել վաղուց, եւ մանաւանդ

այսօր՝ երբ ահագին պէտք կայ Գերման սպառնալիքին դէմ մաքաւելու:

Բնական յարձակողականի դիմելու համար ալ կազմակերպեալ շարժելու պէտք ունինք: Ամէն Հայ պէտք է զինուի ու պատրաստ ըլլայ Հայերու արիւնը ծծող Գերման, Հրէայ, Այրիչ և ուրիշ այլ թշնամի կախարդներու ու կախարդ լրտեսներու անիծեալ գոյութիւնը բնաջնջելու: Որովհետեւ կախարդութիւնը արմատէն վերցնելու հիմնական միջոցը կախարդները, Անտեսանելի Մարդասպանները, եւ Յաւիտենական Ոճրագործները բնաջնջելն է: Արդի իրապաշտ հայեցակէտով ամենամեծ Քրիստոնէութիւնը Մարդկութեան Երդուեալ Թշնամիներուն հիմնական քայքայումն է: Քրիստոս կախարդները հալածեց իր Մակնէդիզմի զօրաւոր յարձակողականով—ան զիտէր որ գոնէ իր գտնուած ամենակախարդ միջավայրին մէջ ամէն աղէտի, ամէն ախտի, ամէն մարդկային թշուառութեան հիմնական պատճառը Հրէաներու կախարդութիւնն էր—եւ Հրէաներու կախարդութիւնը երեւան բերողները Հրէայ կախարդներն իրենք էին, կախարդներն աշխարհէն վերցնելը անոր համար կը նշանակէր Դժոխքին Թագաւորութեան վախճանումը ու Երկնքի Թագաւորութեան վերահաստատումը: Այսօր երբ կախարդներ ընդհանուր աշխարհի մէջ կազմակերպեալ ցեղային ու ազգային ահագին պայքար կը մղեն, ազգային առողջ գոյութիւն մ'ապահովելու աստիճանը մտածար թշնամի կախարդները բնաջնջելու կարողութեան մէջ կը կայանայ: Մեր հայրենակիցները որոնք դեռ վերջերս՝ մանաւանդ Անգլիոյ աչալուրջ հսկողութեան տակ կազմակերպեալ միութիւն մը գոյացնել յաջողե-

ցան, թող լաւ ըմբռնեն թէ ցարդ ինչ դժոխային նենդ
 քաղաքականութիւններու ենթարկուած էին, մանա-
 ւանդ Գերման Բանակին կողմէն: Երբ մեր պաշտպա-
 նողական ու յարձակողական ազգային կազմակեր-
 պումը կատարելագործենք, այն ատեն կրնանք ինք-
 նավստահօրէն երաշխաւորել վառաւոր ապագայ Հա
 յաստանի մը վերականգնումը:

«Ազգային գրադարան»

NL0273044

ԳԻՆ ՄԷԿ ՏՈԼԱՐ

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՆԱԽՈՐԴ ԵՐԿԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐՐԵԱԿ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

ԳԻՆ 25 ՍԷՆԹ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՀԱՍՑԷ. —

D. K. Babigian,
7771 Broadway
Cleveland, O.

ՄՆԱՅՈՒՆ ՀԱՍՑԷ. —

D. K. Babigian, 86 Third St., Lowell, Mass

Գրքոյկը նաեւ կը վաճառուի Հայ Բարեգործական
 Ընդհանուր Միութեան Վարչական անդամներու փոյ,
 եւ այլն: